

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΗΛΕΙΑ 2007. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΑΙ
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΟΥ
ΘΕΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟΥΣ,
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΥΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥΣ
ΤΩΝ ΕΝΤΥΠΩΝ ΜΕΣΩΝ. ΒΡΕΙΤΕ ΚΑΙ
ΑΝΑΛΥΣΤΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ. ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ 8 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ.**

Όνοματεπώνυμο σπουδαστριών : Σημιαϊκή Μαρία , Τσαπάρια Μαρία-Ελένη

Εποπτεύων καθηγητής : Τριανταφύλλου Σωτήριος

Πύργος-2016

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Θα σας παρουσιάσουμε την πτυχιακή εργασία μας με θέμα «πυρκαγιές στην Ηλεία το έτος 2007». Όσον αναφορά την επιλογή του θέματος κρίθηκε από δύο παράγοντες: πρώτον τον συναισθηματικό λόγο που μας συνδέει με την περιοχή και δεύτερον την έκταση που είχε δοθεί στο θέμα την συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε η μία την άλλη για την άψογη συνεργασία μας, αν και μετ'εμποδίων. Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ στις οικογένειες μας για τη βοήθεια και την κατανόηση που έδειξαν όλο αυτόν τον καιρό.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι πυρκαγιές που συγκλόνισαν το 2007 την περιοχή της Πελοποννήσου και πιο συγκεκριμένα την περιοχή της Ηλείας αποτέλεσαν ένα πρωτοφανές γεγονός. Υπό αυτή την έννοια, η δημοσιογραφική τους κάλυψη από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ενείχε σημαντικές προκλήσεις για αυτά. Η παρούσα εργασία, ουσιαστικά αποτυπώνει τον τρόπο που οι εφημερίδες, τα τηλεοπτικά κανάλια και οι ειδησεογραφικές ιστοσελίδες αντιμετώπισαν και κάλυψαν τα γεγονότα, αλλά επίσης παρουσιάζει τον τρόπο που συμμετείχαν και παρενέβησαν σε αυτά όπως επίσης και το βαθμό που μερολήπτησαν βάσει και της ιδεολογικής τους τοποθέτησης. Η εργασία περιλαμβάνει 5 κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αποσαφηνίζονται οι έννοιες του δημόσιου και δημοσιογραφικού λόγου, εν συνεχεία αναπτύσσεται η σημασία του ρόλου των ΜΜΕ στις περιπτώσεις κάλυψης μαζικών καταστροφών, στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται αποτίμηση των επιπτώσεων των πυρκαγιών στην Ηλεία, ενώ στο τέταρτο παρουσιάζεται σύγκριση και ανάλυση της παρουσίασης των πυρκαγιών στην Ηλεία από τα ΜΜΕ. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση των συμπερασμάτων.

Λέξεις Κλειδιά: Ηλεία. ΜΜΕ. Πυρκαγιές

ABSTRACT

The fires that shook 2007 the Peloponnese region and more specifically the region of Iliia was an unprecedented event. In this sense, their coverage by the media posed significant challenges for them. This thesis essentially reflects the way that newspapers, TV channels and news websites experienced and covered the events, but also shows how involved and intervene in them as well as the extent to which discriminate on the basis and the ideological positioning. The thesis includes five chapters. The first chapter clarifies the concepts of public and journalistic discourse, then develops the importance of the role of SMEs in mass disaster coverage cases, the third chapter is evaluation of the impacts of fires in Iliia, while the fourth shows the comparison and analysis of the presentation of fires Iliia media. Finally, the work ends with a statement of the findings.

Keywords: Iliia. SMEs. fires

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Βεβαιώνω/ουμε ότι είμαι/είμαστε ο/οι συγγραφείς/εις αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα/είχαμε για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία.

Επίσης, έχω/έχουμε αναφέρει τις οποίες πηγές από τις οποίες έκανα /κόναμε χρήση δεδομένων, ιδειών η λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες.

Ακόμη δηλώνω/ουμε ότι αυτή η γραπτή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα/εμάς προσωπικά και αποκλειστικά και ειδικά για την συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία ότι θα αναλάβω/ουμε πλήρως τις συνέπειες εάν η εργασία αυτή αποδειχτεί ότι δεν μου/μας ανήκει.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 1

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΣΗΜΑΙΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

1678

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 2

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΤΣΑΠΑΡΑ ΜΑΡΙΑ-ΣΑΡΝΗ

1685

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 3

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

.....

.....

.....

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	3
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ	3
1.1 ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ	3
1.1.1 Η Δομή των άρθρων.....	3
1.1.2 Η Ειδησεογραφική Γλώσσα	5
1.1.3 Επικεφαλίδα και Υποκεφαλίδα	5
1.1.4 Αποσπάσματα Λεκτικών Αναφορών	7
1.1.5 Εισαγωγικά.....	7
1.1.6 Θέματα	8
1.1.7 Μακροδομές.....	8
1.1.8 Γραμματική και σύνταξη.....	9
1.1.9 Επιλογή λέξεων	10
1.2 Ο ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ	11
1.2.1 Η έννοια της αφηγηματολογίας.....	11
1.2.2 Αφηγηματολογία και δημοσιογραφία	12
1.3 ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΟΥ	13
1.3.1 Εννοιολογική προσέγγιση	13
1.3.2 Κριτική Ανάλυση Λόγου.....	14

1.3.3 Ορισμοί της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου.....	15
1.4 ΜΟΝΤΕΛΑ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΛΟΓΟΥ.....	15
1.4.1 Το πλαίσιο Κριτικής Ανάλυσης Λόγου του Fairclough.....	15
1.4.2 Το πλαίσιο Κριτικής Ανάλυσης Λόγου των Hodge και Kress.....	16
1.4.3 Το πλαίσιο Κριτικής Ανάλυσης Λόγου του Van Dijk	16
1.4.4 Το πλαίσιο Κριτικής Ανάλυσης Λόγου Van Leeuwen	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	18
ΔΗΜΟΣΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΥΨΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ.....	18
2.1 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΩΝ ΜΜΕ ΣΤΗΝ ΚΑΛΥΨΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ	18
2.2 Ο ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ. 20	
2.3 ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΙ ΚΑΛΥΨΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ	21
2.4 Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ	22
2.5 Ο ΧΕΙΡΗΣΜΟΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΕΝΩΝ.....	23
2.6 Ο ΕΞΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	25
ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΠΥΡΚΑΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΗΛΕΙΑ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	28
ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΠΥΡΚΑΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΗΛΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ	28

4.1 Η ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΜΜΕ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΗΛΕΙΑ	28
4.2 Η ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΑ ΜΕΤΩΠΑ ΤΗΣ ΠΥΡΚΑΓΙΑΣ.....	28
4.3 ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΩΝ	34
4.4 ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ	38
4.5 Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ.....	40
4.6 ΤΑ ΡΕΠΟΡΤΑΖ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ	43
4.7 Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΟΖΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	44
4.8 Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ	45
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	49

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Μοντέλο αντίστροφης πυραμίδας των ειδήσεων	4
Εικόνα 2: Σχέση επικεφαλίδας και επικεφαλίδας στην παροχή αρχικών πληροφοριών	6
Εικόνα 3: Κλίμακα αντικειμενικότητας λόγου	10
Εικόνα 4: Αριθμός στρεμμάτων που κάηκαν ετησίως στη Μεσόγειο	25
Εικόνα 5: συνολικός αριθμός καταστροφών δομών ανά νομό	27

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Σύνολο καταστραμμένων στρεμμάτων από τις πυρκαγιές στην Πελοπόννησο	26
Πίνακας 2: Σύνολο καταστραμμένων στρεμμάτων από τις πυρκαγιές ανά νομό....	26
Πίνακας 3: Αριθμός των εισακτέων σε ιατρικά κέντρα και τα νοσοκομεία της Πελοπόννησου.....	26
Πίνακας 4: Αριθμός υποδομών που καταστράφηκαν λόγω των πυρκαγιών	27

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο καθορισμός της ημερήσιας θεματολογίας από τα Μέσα είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας τα ΜΜΕ προσδιορίζουν τη σημασία των θεμάτων για τα οποία ένα άτομο μπορεί να διαμορφώσει μια άποψη. Τα θέματα παρουσιάζονται με βάση την ιεράρχηση που κάνουν οι δημοσιογράφοι, βάζοντας σε προτεραιότητα ζητήματα που θεωρούν σημαντικά για τη δημόσια σφαίρα. Γίνεται, λοιπόν, σαφές πως η επίδραση των μέσων στην κοινή γνώμη είναι ισχυρή.

Καθημερινά, οι δημοσιογράφοι επιλέγουν μέσα από πληθώρα πληροφοριών ποια γεγονότα θα παρουσιάσουν, συχνά χωρίς να έχουν την αίσθηση ότι χειραγωγούν το κοινό τους. Σύμφωνα, λοιπόν, με το μοντέλο του agenda setting η επιλογή και ιεράρχηση πληροφοριών γίνεται ανάλογα με τη σημασία που αποδίδεται σε κάθε γεγονός.

Το κοινό των καναλιών καθοδηγείται σχετικά με το τι θεωρείται σημαντικό και τι ασήμαντο, για ποιο θέμα πρέπει να σκεφθεί και για ποιο όχι. Με την επιλογή και τον τρόπο κάλυψης των θεμάτων, τα κανάλια κατασκευάζουν εικόνες και απόψεις, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν το κοινό, προβάλλοντας μια γνώμη ως γνώμη της πλειοψηφίας. Καθώς οι άμεσες εμπειρίες και οι δυνατότητες συμμετοχής του πολίτη στην πολιτική είναι λιγοστές, τα άτομα έχουν την ανάγκη να στραφούν προς τα ΜΜΕ και τη θεματολογία τους για να προσανατολισθούν. Έτσι, αποδέχονται αναπόδραστα και τις θεματικές προτεραιότητες, αλλά και τις απόψεις των δημοσιογράφων. Ωστόσο, η επίδραση που ασκεί η θεματολογία σε κάθε άτομο ξεχωριστά εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως επί παραδείγματι η πολιτική συμμετοχή, το ενδιαφέρον για κάποιο θέμα και η πολιτική δαημοσύνη. Ο πολίτης εξαρτάται πάντα από τη θεματολογία των Μέσων, ακόμα και όταν δε δέχεται έντονη επίδραση από αυτήν τα μέσα ενημέρωσης ελέγχουν την ημερήσια διάταξη επιλέγοντας συγκεκριμένα θέματα που καλύπτουν κατά προτεραιότητα, η οποία καθορίζει τη σημασία που αποδίδεται στα θέματα αυτά. Σε αυτό το συμπέρασμα εντάσσεται και η παρατήρηση του Cohen (1995): *«ίσως τα μέσα ενημέρωσης να μην κατορθώνουν πάντα να επιβάλλουν στους ανθρώπους πως πρέπει να σκέφτονται, έχουν όμως μια τρομακτική ικανότητα να τους υπαγορεύουν τι πρέπει να σκέφτονται»*.

Ένα ερώτημα που προκύπτει είναι η επεξεργασία της πληροφορίας από το κοινό, η οποία μπορεί να οδηγήσει στην αλλαγή ή μη μιας στάσης. Σύμφωνα με τα διάφορα ψυχοκοινωνικά μοντέλα διττής διαδικασίας, ο αποδέκτης μιας πληροφορίας αφενός μπορεί να την επεξεργαστεί με περιφερειακή ή ευρετική επεξεργασία, δηλαδή χωρίς να αρκείται στην ουσία και τα επιχειρήματα και αφετέρου με κεντρικό ή συστηματικό τρόπο, δηλαδή καταβάλλοντας γνωστική προσπάθεια για να αναλύσει λεπτομερώς το περιεχόμενό της.

Πώς όμως ορίζεται η συμμετοχή του τηλεθεατή; Με βάση τα προαναφερθέντα μοντέλα, τα κίνητρα του αποδέκτη της πληροφορίας αποτελούν τη βάση της συμμετοχής. Το άτομο αποκομίζει από τηλεοπτικά μηνύματα των δελτίων ειδήσεων αυτό που αναζητά. Για το λόγο αυτό οι δημοσιογράφοι παρουσιάζουν καλή εικόνα του εαυτού τους, η οποία μαζί με την ιδεολογία και την επιλογή των θεμάτων ετοιμάζει το έδαφος για την επικοινωνία τους με το κοινό. Άλλωστε η πειθώς εξαρτάται όχι μόνο από τον λόγο αλλά και από την εικόνα.

Τα δελτία ειδήσεων επίσης δεν παρέχουν πληροφόρηση αλλά διαμορφώνουν τον κοινό νοο, δεν αντικατοπτρίζουν στάσεις και προτιμήσεις αλλά τις διαπλάθουν. Αυτό που θα μπορούσε

να θεωρηθεί ως ενημέρωση και άρα ως δημιουργία γνώσεων για τον κόσμο που ζούμε, είναι στην πραγματικότητα μια διαδικασία εκμάθησης του κόσμου όπως θέλει να τον παρουσιάσει η τηλεόραση.

Ένα ακόμη ερώτημα που προκύπτει αφορά στην τυχόν επίδραση που ασκούν τα μέσα ενημέρωσης στη διαμόρφωση της κοσμοθεωρίας μας. Όπως έχουν καταδείξει παλαιότερες έρευνες, τα μέσα ενημέρωσης έχουν και έμμεση και άμεση επίδραση στις αναπαραστάσεις μας. Σύμφωνα με τον Shapiro, τα ίχνη της τηλεόρασης αποθηκεύονται «σχεδόν αυτόματα» στη μνήμη και τα χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε τις κοσμοθεωρίες μας. (Page, 1996).

Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε ότι το κοινό είναι έτοιμο να εμπιστευτεί τις παρεχόμενες πληροφορίες αλλά διατηρεί επιφυλάξεις ως προς τις πηγές τους. Με άλλα λόγια, πιστεύει ακράδαντα ότι οι δημοσιογράφοι δεν του λένε την αλήθεια, ωστόσο πιστεύει αυτά που μεταδίδουν τα δελτία ειδήσεων. Ασφαλώς η ερμηνεία που δίνουν οι τηλεθεατές στις πληροφορίες των δελτίων ειδήσεων σχετίζονται με οικονομικά ή ηθικά κίνητρα, το πολιτιστικό και μορφωτικό επίπεδο, τα συναισθήματα και τις προσωπικές εμπειρίες. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, λοιπόν, αναπτύσσονται, εξελίσσονται και ερμηνεύονται διαφορετικά σε κάθε πληθυσμιακή ομάδα και οι τηλεθεατές συμμετέχουν στη δημιουργία τους καταθέτοντας τις γνώσεις τους και το συναίσθημα. Με άλλα λόγια, η συναισθηματική φόρτιση του ατόμου, η σκέψη και η συλλογιστική του έχουν τον κύριο λόγο στην «μετάφραση» των πληροφοριών, γεγονός που συνεπάγεται ότι η κοινή γνώμη δεν είναι ενιαία, αλλά αποτελείται από διαφορετικές αποσπασματικές γνώμες.

Η παρούσα εργασία μέσα από βιβλιογραφική έρευνα καλείται να διερευνήσει τη δημοσιογραφική αποτύπωση πληροφοριών από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στις περιόδους μαζικών φυσικών καταστροφών. Σαν αντικείμενο μελέτης επιλέγεται η περίπτωση των φονικών πυρκαγιών που έπληξαν την Πελοπόννησο και ιδιαίτερα την περιοχή της Ηλείας τον Αύγουστο του 2007.

Στο πλαίσιο αυτό διενεργήθηκε πρωτογενής έρευνα που περιλαμβάνει ανάλυση περιεχομένου έντυπων μέσων, ηλεκτρονικών και τηλεοπτικών και συγκριτική ανάλυση τους. Συγκεκριμένα, θα ερευνηθεί πώς παρουσίασαν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης τα βασικότερα γεγονότα της περιόδου και του συμβάντος προς μελέτη ενώ παράλληλα διενεργείται και δευτερογενής έρευνα μέσω βιβλιογραφικών πηγών τρέχουσας αρθρογραφίας και βιβλιογραφίας που κρίθηκε απαραίτητη, καθώς πρέπει να διαπιστωθεί κατά πόσο η θεωρία σχετικά με τη δημοσιογραφική κάλυψη των φυσικών καταστροφών αποτυπώθηκε στην περίπτωση των πυρκαγιών στην Ηλεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

1.1 ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

1.1.1 Η Δομή των άρθρων

Το κυριότερο στοιχείο ώστε να καταστεί ένα ειδησεογραφικό άρθρο συνεπές είναι η εν γένει δόμηση του. Ο Van Dijk (1988) αναλύει τη δομή των ειδησεογραφικών άρθρων με τη βοήθεια ενός σχηματικού κανόνα ο οποίος αποτελείται από ιεραρχικά σύνολα διαταγμένων κατηγοριών. Ως εκ τούτου τα συστατικά μέρη μιας είδησης μπορούν να διαιρεθούν σε διαφορετικές σχηματικές κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά την Περίληψη η οποία αποτελείται από την Επικεφαλίδα και την Υποκεφαλίδα που στοχεύουν στη σύνοψη της είδησης. Εν συνεχεία, το Κυρίως Γεγονός αφορά την παράθεση των κύριων ειδήσεων, των οποίων οι Συνέπειες παρατίθενται στην αντίστοιχη κατηγορία. Οι ενότητες του Γενικού και Ιστορικού Πλαισίου καθώς και των Προηγούμενων Γεγονότων μεταφέρουν γενικές πληροφορίες σχετικά με την κύρια είδηση. Μια είδηση μπορεί επίσης να περιέχει Λεκτικές Αναφορές τρίτων καθώς και σχόλια του ίδιου του δημοσιογράφου. Ο Van Dijk (1988) αναφέρει ότι ορισμένες σχηματικές κατηγορίες είναι υποχρεωτικές, ενώ άλλες προαιρετικές, ενώ μέρος αυτών είναι αναδρομικές, δηλαδή μπορεί να παρουσιαστούν πολλές φορές στο εσωτερικό της είδησης.

Η δομή των ειδήσεων παρουσιάζεται υπό το σχήμα αντιστραμμένης πυραμίδας βάσει του αντίστοιχου μοντέλου.

Το πιο σημαντικό

**Το λιγότερο
σημαντικό**

Εικόνα 1: Μοντέλο αντίστροφης πυραμίδας των ειδήσεων

Όπως παρουσιάζεται στην Εικόνα 1 οι περισσότερες σημαντικές πληροφορίες της εκάστης ειδήσεως θα πρέπει να δοθούν στο κοινό πρώτες. Η ειδήση εξελίσσεται από το πιο σημαντικό σε όλο και λιγότερο σημαντικές πληροφορίες.

Η ειδήση θα πρέπει να περιέχει απαντήσεις στα λεγόμενα “five W’s and an H”: who, what, when, where, why, how (ποιος, τι, πότε, πού, γιατί, πώς). Ο Werlich (1976) υποστηρίζει ότι η Υποκεφαλίδα θα πρέπει να περιέχει όλα τα W, καθώς και ότι κάθε παράγραφος μετά από αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει όλο και λιγότερες αναφορές σε αυτά. Οι Pape & Featherstone (2005), από την άλλη πλευρά, υποστηρίζουν ότι η Υποκεφαλίδα θα πρέπει να περιέχει τα στοιχεία “ποιος, τι και ενδεχομένως το στοιχείο πότε”, ενώ οι παράγραφοι που ακολουθούν θα πρέπει να αναφέρονται στα στοιχεία “τι, πού, γιατί και πώς”.

Το γεγονός ότι οι σημαντικές πληροφορίες πρέπει να παρουσιάζονται πρώτες βασίζονται σε αυτό που Van Dijk (1988) αποκαλεί «Εγκυκλοποιημένη Δομή». Αυτό σημαίνει ότι τα θέματα των ειδήσεων και οι σχηματικές κατηγορίες τους παραδίδονται κατά μέρη σε ολόκληρο το άρθρο. Οι πιο σημαντικές και υψηλού επιπέδου πληροφορίες παρατίθενται πρώτες, ακολουθούμενες από λιγότερο σημαντικές, χαμηλότερου επιπέδου πληροφορίες. Κάθε θέμα ή σχηματική κατηγορία μπορεί να επιστραφεί με μεγαλύτερη λεπτομέρεια μία ή περισσότερες φορές. Για παράδειγμα, μια σημαντική Λεκτική Αναφορά μπορεί να παρουσιασθεί πριν από μια ασήμαντη λεπτομέρεια του Κυρίως Γεγονότος, ακόμα κι αν οι λεκτικές αναφορές βρίσκονται συνήθως κοντά στο τέλος των ειδησιογραφικών άρθρων. Συνεπώς, οι ειδήσεις προσφέρουν μια top-down και κυκλική δομή πληροφοριών η οποία είναι άμεσα εξαρτώμενη από το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν τα επιμέρους συστατικά τους (Van Dijk 1988).

Η παραπάνω δομή των ειδήσεων αποδίδει ότι αυτές δεν παρουσιάζουν τα γεγονότα με βάση τη χρονική σειρά που συνέβησαν. Εμφανίζουν μια μη γραμμική δομή σε αντίθεση με τις συμβατικές αφηγήσεις. Ο Bell (1991) αναφέρει ότι *«Στην είδηση η ιεράρχηση είναι τα πάντα αλλά χρονική σειρά δεν είναι τίποτα»*, αποσαφηνίζοντας ότι αφού το συστατικό που προσδιορίζει την παράθεση των στοιχείων σε μια είδηση είναι η αξία τους η δόμηση τους με βάση τη χρονική στιγμή που συνέβησαν είναι αντίθετη με εκείνη του παραδοσιακού τρόπου αφήγησης καθώς μπορεί να κινείται προς τα πίσω ή και προς τα εμπρός σε σχέση με το χρόνο. Με βάση τα παραπάνω, ο Bell τονίζει ότι *«Η είδηση πρέπει να αποτελείται από δόσεις πληροφοριών αντιληπτής φθίνουσας σημασίας και δεν θα πρέπει να είναι δομημένη με βάση το χρόνο που συμβαίνουν τα γεγονότα»*

1.1.2 Η Ειδησεογραφική Γλώσσα

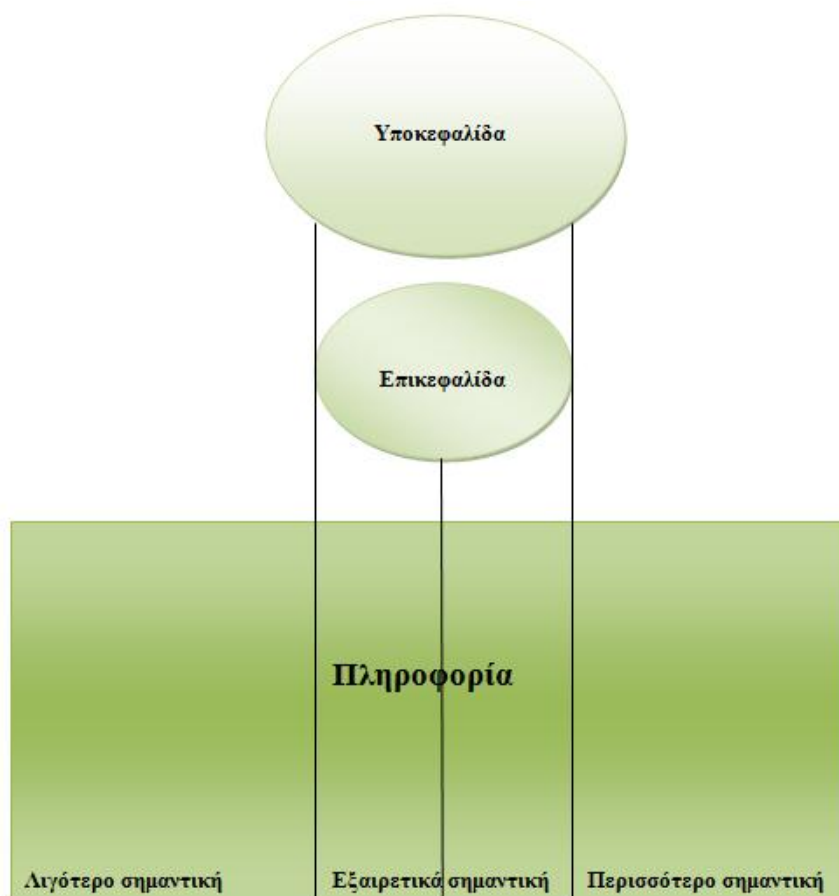
Η Ειδησεογραφική Γλώσσα περιλαμβάνει και αυτή επιμέρους χαρακτηριστικά. Αποτελεί συνδυασμό διαφορετικών υφολογικών χαρακτηριστικών (Crystal & Davy 1969). Η Γλώσσα του Τύπου μπορεί να ειπωθεί ότι είναι μια ειδική κατηγορία λόγου που έχει το δικό της ύφος και λεξιλόγιο (Pape & Featherstone 2005).

Η Ειδησεογραφική Γλώσσα είναι σχετικά τυπική και απρόσωπη, στην οποία είθισται λέξεις και εκφράσεις της καθομιλουμένης να υπάρχουν μόνο ως εξαιρέσεις. Οι ειδήσεις αποδίδονται σε παρελθόντα χρόνο με εξαίρεση τις Επικεφαλίδες οι οποίες αποδίδονται σε ενεστώτα. Παράλληλα, η κύρια τάση στέκει στη χρησιμοποίηση ενεργητικής παρά παθητικής φωνής.

Οι Pape & Featherstone (2005) παρατηρούν τη χρησιμοποίηση σύντομων και απλών λέξεων και φράσεων ειδικά όσον αφορά τις τηλεοπτικές ειδήσεις, ενώ ο Tuchman (1978) υποστηρίζει ότι οι προτάσεις σε κείμενα ειδήσεων συνήθως περιέχουν κάτω από είκοσι λέξεις ενώ γενικά αποφεύγονται λέξεις που έχουν περισσότερες από δύο συλλαβές. Αντίθετα, ο Van Dijk (1987) υποστηρίζει ότι τόσο τα ειδησεογραφικά άρθρα όσο και η τηλεοπτική παρουσίαση των ειδήσεων στη γενική τους μορφή περιλαμβάνουν εκλεπτυσμένες, μακρές και πολύπλοκες φράσεις. Αναλυτικότερα, ο Van Dijk (1988), σε αντίστοιχη μελέτη περίπτωσης διεθνούς δημοσιογραφικής κάλυψης ενός συγκεκριμένου γεγονότος διαπίστωσε ότι το μέσο μήκος των προτάσεων στις εφημερίδες ήταν περίπου 25 λέξεις, αντικρούοντας το επιχείρημα του Tuchman ότι το πλήθος των λιγότερων από 20 λέξεις ανά πρόταση αποτελούν κανόνα. Επίσης, αναφέρει ότι οι προτάσεις σε κείμενα ειδήσεων τείνουν να περιέχουν υψηλό βαθμό ουσιαστικοποιήσεων.

1.1.3 Επικεφαλίδα και Υποκεφαλίδα

Οι Επικεφαλίδες και Υποκεφαλίδες μοιράζονται κάποιες σημαντικές ομοιότητες. Στην εικόνα 2 παρουσιάζεται ότι στόχος της Επικεφαλίδας και της Υποκεφαλίδας σε μια πρωτότυπη είδηση είναι να αποδοθεί η πλέον εξαιρετική πληροφορία, το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της.

Εικόνα 2: Σχέση επικεφαλίδας και υποκεφαλίδας στην παροχή αρχικών πληροφοριών

Δεδομένου ότι η Επικεφαλίδα είναι πάντα μικρότερη από την Υποκεφαλίδα είναι πρακτικά αδύνατο αυτή να μεταφέρει μεγάλο όγκο πληροφοριών και ως εκ τούτου αποδίδει κατά κύριο λόγο τον πυρήνα των σημαντικών πληροφοριών. Με αυτόν τον τρόπο, η Επικεφαλίδα θα μπορούσε να περιγραφεί ως η απόλυτη περίληψη ή «υπερ-περίληψη» της είδησης. Ο Bell (1991) ισχυρίζεται ότι «Η επικεφαλίδα είναι μια περίληψη της περίληψης». Αντίστοιχα, η Υποκεφαλίδα τοποθετεί την είδηση στο βασικό σημείο της, αφαιρώντας από την Επικεφαλίδα το θεωρητικό της προβάδισμα. Αυτό σημαίνει ότι η πληροφορία που παρέχεται στην Επικεφαλίδα συνήθως περιέχεται και στην Υποκεφαλίδα όπως άλλωστε παρουσιάζεται και στην εικόνα 2 με την Υποκεφαλίδα να περιλαμβάνει επίσης και άλλες βασικές πληροφορίες εκτός της σημαντικότερης.

Λόγω της περιληπτικής τους φύσης αλλά και της θέσης τους ως εναρκτήρια σημεία της είδησης η Επικεφαλίδα και η Υποκεφαλίδα έχουν την ιδιότητα του προσανατολισμού της είδησης. Βέβαια, η Επικεφαλίδα λόγω της μικρότερης έκτασης της προσανατολίζει την ιστορία με αυστηρότερο τρόπο σε σχέση με την Υποκεφαλίδα. Ο Bell (1991), ενισχύει τη συγκεκριμένη άποψη λέγοντας ότι η Υποκεφαλίδα τοποθετεί την είδηση προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση και επισημαίνει τις γραμμές μέσα στις οποίες η είδηση γίνεται αντιληπτή. Η λειτουργία αυτή γίνεται ακόμα πιο προφανής στην περίπτωση της Επικεφαλίδας. Σε τελική ανάλυση, η Υποκεφαλίδα συνοψίζει και εστιάζει την είδηση σε μια

συγκεκριμένη κατεύθυνση, ενώ η Επικεφαλίδα συνοψίζει και εστιάζει την είδηση προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό.

1.1.4 Αποσπάσματα Λεκτικών Αναφορών

Οι Λεκτικές Αναφορές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των ειδήσεων, επειδή, σε μεγάλο βαθμό αποτελούν εν γένει ειδήσεις. Οι Λεκτικές Αναφορές κάνουν μια είδηση πιο ζωντανή, πιο πολύχρωμη και πιο αυθεντική, προσφέροντας της παράλληλα ποικιλία. Οι άμεσες αναφορές αντιπροσωπεύουν τις ακριβείς λέξεις που χρησιμοποιούνται. Όσον αφορά την περίπτωση των έμμεσων αναφορών, ο Fairclough (1995), ισχυρίζεται ότι παρουσιάζουν ένα βαθμό αβεβαιότητας ως προς τις λέξεις που χρησιμοποιεί ο δημοσιογράφος αλλά και τις πηγές του, δίνοντας έτσι την αίσθηση ότι οι έμμεσες αναφορές αντιπροσωπεύουν ένα είδος γενικών κατευθύνσεων του τι ειπώθηκε. Σύμφωνα με Jukanen (1995), το κυρίαρχο χαρακτηριστικό κυρίως των δυσάρεστων νέων είναι ότι μεταφέρονται σε μεγάλο βαθμό μέσω πλάγιου λόγου. Ο Bell (1991) παραθέτει μια κάπως διαφορετική άποψη για το συγκεκριμένο θέμα καθώς ισχυρίζεται ότι ο πλάγιος λόγος είναι μάλλον η εξαίρεση παρά ο κανόνας σε άρθρα ειδήσεων, λόγω του ότι οι δημοσιογράφοι μετατρέπουν τις πληροφορίες που λαμβάνουν σε δημοσιογραφικού τύπου λόγο.

Η χρήση άμεσων και έμμεσων αναφορών αποτελεί έναν πρακτικό τρόπο για τους δημοσιογράφους ώστε η προσφερόμενη πληροφορία να καταστεί ουδέτερη και απρόσωπη. Δίνει τη δυνατότητα, οι δημοσιογράφοι να συμπεριλάβουν τις προσωπικές τους απόψεις ενώ αυτή συνεχίζει να παρουσιάζεται ως αντικειμενική καθώς γίνεται αναφορά των λεγομένων κάποιου άλλου χωρίς να υπάρχει σαφής δέσμευση του δημοσιογράφου για την ακεραιότητα τους. Ο Jukanen (1995) αναφέρει ότι η χρήση των αναφορών είναι ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος αποποίησης των δημοσιογράφων από την προσωπική τους ευθύνη, ενώ ο Tuchman (1972) ενισχύει στη συγκεκριμένη θέση ισχυριζόμενος ότι με τη χρήση αναφορών ο δημοσιογράφος έχει τη δυνατότητα να μπορεί να αφαιρεί τις δικές του απόψεις από το άρθρο παρουσιάζοντας τις έμμεσα μέσω των λεγομένων τρίτων.

Ωστόσο, η επιλογή των αναφορών στερείται αντικειμενικότητας, καθώς οι δημοσιογράφοι έχουν τη δυνατότητα να αναφέρουν μόνο τα σημεία που κρίνουν σημαντικά ή/και εξυπηρετούν τους ιδεολογικούς τους στόχους (Caldas-Coulthard, 1994). Ο Fairclough (1995) παρατηρεί ότι η αναπαράσταση του λόγου είναι πάντα διαμεσολαβητικού τύπου και μπορεί να είναι ερμηνεύσιμη με πολλούς τρόπους. Παράλληλα, σύμφωνα με τον Van Dijk (1987), μπορεί να υπάρχουν συστηματικές διαφορές μεταξύ των τρόπων που μεταφέρονται οι ειδήσεις ενισχύοντας την αβεβαιότητα σχετικά με την ακρίβεια, την αντικειμενικότητα και την ακεραιότητα της είδησης.

1.1.5 Εισαγωγικά

Τα εισαγωγικά χρησιμοποιούνται για να παρουσιάσουν επακριβώς «λεγόμενα», δηλαδή για να τονίσουν το γεγονός ότι ένα άτομο εκφράστηκε για κάποιο συγκεκριμένο ζήτημα με συγκεκριμένες λέξεις ή εκφράσεις. Το γεγονός ότι περικλείονται σε εισαγωγικά μόνο

μεμονωμένες λέξεις ή φράσεις οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο αναγνώστης θα πρέπει να κρίνει αυστηρά την εγκυρότητα τους.

Ο Van Dijk (1987), επισημαίνει ότι η χρήση των εισαγωγικών γίνεται ακόμη περισσότερο αμφισβητήσιμη όταν οι πηγές είναι ή θεωρούνται ως λιγότερο αξιόπιστες και λιγότερο αντικειμενικές. Σύμφωνα με Kress (1983), η χρήση των εισαγωγικών είναι μια από τις πιο σημαντικές μορφές ιδεολογικής αξιολόγησης πληροφοριών, παρουσιάζοντας τα γεγονότα περισσότερο ή λιγότερο κοντά στην ιδεολογική θέση του συγγραφέα ή του ομιλητή.

1.1.6 Θέματα

Το Θέμα αναφέρεται στο γεγονός το οποίο αποτυπώνεται μέσω μια φράσης. Παρουσιάζει πληροφοριακά βαρύνουσα σημασία στην ίδια την πρόταση και είναι συνήθως το πρώτο στοιχείο σε αυτή. Ο Fries (1994) γράφει: *«Το Θέμα αποτελεί στοιχείο προσανατολισμού του μηνύματος που μεταφέρεται συνολικά στην πρόταση. Προσανατολίζει τον αναγνώστη στην κατανόηση της είδησης»*. Σύμφωνα με τους Brown & Yule (1983), το θέμα έχει δύο κύριες λειτουργίες:

- Αποτελεί τρόπο σύνδεσης με την προηγούμενη πρόταση
- Αποτελεί αφετηρία για την περαιτέρω ανάπτυξη της είδηση

Παράλληλα, το Θέμα δημιουργεί προσδοκίες για τον αναγνώστη σχετικά με το περιεχόμενο του κειμένου, ενώ υπό όρους επηρεάζει την ερμηνεία του συνόλου των προτάσεων

1.1.7 Μακροδομές

Η ανάλυση Μακροδομών βοηθά στην άντληση από τον αναγνώστη του βασικού το θέματος ενός κειμένου. Οι Μακροδομές συμπυκνώνουν, κατηγοριοποιούν και οργανώνουν τη σημασιολογική έννοια των παρεχόμενων πληροφοριών. Οι Μακροδομές λειτουργούν σε ένα διευρυμένο επίπεδο σημασιολογικής αναπαράστασης ορίζοντας την έννοια του πυρήνα ενός κειμένου με βάση τις έννοιες των μεμονωμένων προτάσεων (Van Dijk 1977).

Μια Μακροδομή αποτελείται από μια ή περισσότερες μακροπροτάσεις, οι οποίες εκφράζουν το Θέμα του κειμένου. Οι μακροπροτάσεις τοποθετούνται στο κείμενο μέσω κανόνων (μακροκανόνες) με απώτερο σκοπό τη σύνοψη των παρεχόμενων στην είδηση πληροφοριών και την απόδοση της ουσίας της. Υπάρχουν τρία είδη μακροκανόνων:

- Η διαγραφή
- Η γενίκευση
- Η κατασκευή

Οι πληροφορίες που είναι λιγότερο σχετικές με τον πυρήνα της είδησης μπορούν να διαγραφούν, π.χ. λεπτομέρειες για το χρόνο και τον τόπο, μια σειρά από προτάσεις μπορούν να αντικατασταθούν με μία γενίκευση, ενώ ο κανόνας της Κατασκευής αναφέρεται στην

αντικατάσταση μιας σειράς πληροφοριών από ένα γενικό όρο που περιγράφει την παρουσιαζόμενη είδηση στο σύνολό της.

Οι μακροκανόνες μπορούν να έχουν αναδρομικό χαρακτήρα και υπό αυτή την λειτουργία μπορούν να εφαρμόζονται επαναλαμβανόμενα εντός του ειδησεογραφικού κειμένου, παράγοντας όλο και πιο περιεκτικές περιλήψεις, ώσπου να δομηθεί μια ενιαία Μακροπρόταση η οποία θα συνοψίζει το σύνολο του κειμένου. Ο Van Dijk (1988) παρατηρεί ότι Μακροδομές έχουν υποκειμενικό χαρακτήρα, πράγμα που σημαίνει ότι διαφορετικοί άνθρωποι μπορούν να παράγουν διαφορετικές μακροπροτάσεις από ένα δεδομένο κείμενο. Οι Brown & Yule (1983) υποστηρίζουν την άποψη αυτή σημειώνοντας ότι υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι ώστε να συνδεθεί ένα κείμενο, αντιπροσωπεύοντας τις διαφορετικές κρίσεις διαφορετικών συγγραφέων υπερθεματίζοντας με το επιχείρημα ότι είναι εξαιρετικά σπάνιο να προσδιορίζεται μια είδηση μέσω μιας μόνο συγκεκριμένης έκφρασης.

1.1.8 Γραμματική και σύνταξη

Η γραμματική και το συντακτικό είναι σημαντικά στοιχεία για την ανάλυση των άρθρων ειδήσεων. Οι άνθρωποι, οι δράσεις και τα γεγονότα μπορούν να εκπροσωπούνται με διαφορετικούς τρόπους από διάφορα γραμματικά και συντακτικά μέσα. Μερικές φορές, οι γραμματικές και συντακτικές επιλογές μπορούν να απεικονίσουν ιδεολογικά κίνητρα.

Στην ενεργητική φωνή, η πρόταση εστιάζει κατά κύριο λόγο στο ίδιο το Θέμα της είδησης, ενώ αντίθετα η χρήση της παθητικής φωνής επικεντρώνεται στο αντικείμενο της πρότασης. Η επιλογή των γραμματικών τύπων και των κανόνων σύνταξης είναι μια πολύ σημαντική διαδικασία στην απόδοση του κειμένου καθώς επιδρά στον τρόπο που ο αναγνώστης ή ακροατής ερμηνεύει τη δοθείσα πληροφορία. Ο Van Leeuwen (1996) υποστηρίζει ότι η χρήση της ενεργητικής φωνής έχει ως αποτέλεσμα την δυναμική και ενεργό κατανομή ρόλων σε μια δεδομένη δραστηριότητα. Αντίθετα η χρήση παθητικής φωνής οδηγεί στην αποτύπωση δευτερεύουσας συμμετοχής των εμπλεκόμενων σε μια πρωτεύουσα διαδικασία. Επί παραδείγματι:

Ενεργητική φωνή: Η αστυνομία πυροβόλησε τον διαδηλωτή

Παθητική φωνή: Ο διαδηλωτής πυροβολήθηκε από την αστυνομία

Στην πρώτη παραπάνω φράση, η αστυνομία είναι στο προσκήνιο. Η δεύτερη πρόταση εστιάζει στο γεγονός ύπαρξης νεκρού και η αστυνομία είναι σε λιγότερο εμφανή θέση. Όπως γίνεται εμφανές η χρήση παθητικής φωνής καθιστά δυνατή ακόμα και τη διαγραφή του υποκειμένου που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι η αστυνομία ως εξής:

Ο διαδηλωτής πυροβολήθηκε

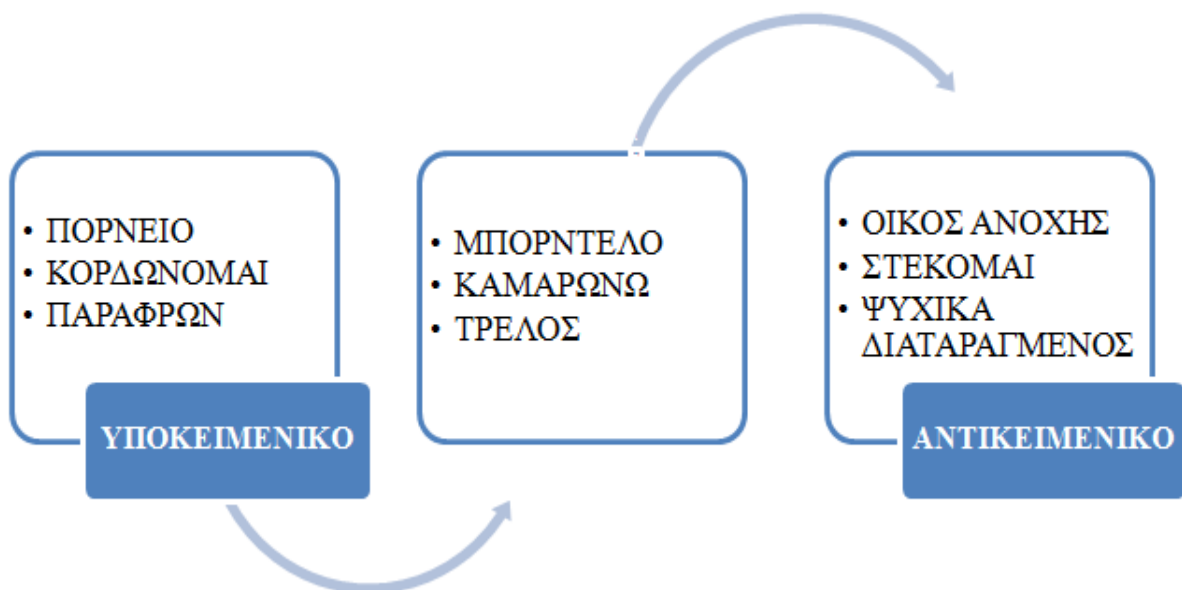
Η διαγραφή του υποκειμένου δημιουργεί σημαντική ασάφεια στην πρόταση, καθιστώντας της ερμηνεία της υποκειμενική για τον αναγνώστη.

1.1.9 Επιλογή λέξεων

Ο Pisarek (1983) σημειώνει ότι η «*Δημοσιογραφική πληροφορία βασίζεται, σε μεγάλο βαθμό στη χρήση των λέξεων*». Ως εκ τούτου, η επιλογή των λέξεων έχει μεγάλη σημασία στις αναφορές ειδήσεων αφού διαφορετικές λέξεις μεταφέρουν διαφορετικές αποχρώσεις εννοιών στα κείμενα των ειδήσεων με τους διαφορετικούς τρόπους παρουσίασης προσώπων, γεγονότων και φαινομένων να είναι εν δυνάμει άπειροι. Οι Bulow και Miller (1989) υποστηρίζουν ότι η επιλογή στη χρήση των λέξεων δεν είναι ελεύθερη, καθώς καμία έκφραση δεν μεταφέρει με ακρίβεια το ίδιο μήνυμα με μια άλλη. Παράλληλα, ο συγγραφέας υπερθεματίζει λέγοντας ότι ακόμη και η παρουσία απόλυτης συνωνυμίας μεταξύ λέξεων αποτελεί θέμα προς συζήτηση καθώς στην πράξη είναι δυνατόν να αποδίδεται τελικά εντελώς διαφορετικό νόημα.

Σημαντικό ρόλο στα κείμενα ειδήσεων κατέχει και η χρήση των επιθέτων. Ο Merrill (1965) σημειώνει ότι αν και τα επίθετα χρησιμοποιούνται ευρέως στην παρουσίαση ειδήσεων, αυτό θα πρέπει να συμβαίνει με μεγάλη προσοχή καθώς υπάρχει κίνδυνος να παρερμηνήσει στις αποδιδόμενες προτάσεις υψηλός βαθμός υποκειμενικότητας και η απλή χρήση επιθέτων να δημιουργήσει ευνοϊκή ή δυσμενή εντύπωση απέναντι σε πρόσωπα και συμπεριφορές.

Οι Bulow και Miller (1989) θεωρούν ότι υπάρχουν λέξεις οι οποίες μπορούν να αποδώσουν με αντικειμενικό, ουδέτερο και αμερόληπτό τρόπο το νόημα μια είδησης και αντίστοιχες που αποδίδουν τις ειδήσεις υποκειμενικά και μεροληπτικά. Φυσικά, υπάρχουν διαφορετικοί βαθμοί υποκειμενικότητας και αντικειμενικότητας, ενώ παράλληλα, υπάρχουν ξεκάθαρες περιπτώσεις που οι λέξεις αποδίδουν αδιαμφισβήτητα το γενικό νόημα είτε μεροληπτικά είτε αμερόληπτα. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι λέξεις μπορούν να παρουσιαστούν σε ένα συνεχές διάστημα το οποίο ονομάζεται «κλίμακα αντικειμενικότητας», που προσδιορίζεται σε αύξουσα κλίμακα από το υποκειμενικό στο αντικειμενικό. Οι Bulow και Miller παρουσιάζουν μερικά παραδείγματα:

Εικόνα 3: Κλίμακα αντικειμενικότητας λόγου

Εάν κάποιος επιδιώκει την αντικειμενικότητα, θα πρέπει να προσπαθήσει να χρησιμοποιήσει λέξεις που βρίσκονται προς το δεξί μέρος της συνεχούς κλίμακας.

Οι ειδήσεις ενδεχομένως να περιέχουν προκατειλημμένη γλώσσα η οποία δε χρειάζεται να είναι κατ' ανάγκη σκόπιμη, διότι, όπως σημειώνει ο Bolinger (2014) «οι δημοσιολόγοι αναζητούν ενστικτωδώς λέξεις οι οποίες αποτυπώνουν τη δική τους άποψη για να αποδώσουν ένα νόημα» με αποτέλεσμα αυτές οι λεξιλογικές επιλογές να έχουν σημαντικές σημασιολογικές συνέπειες.

Ο Fowler (1987) τονίζει ότι το λεξιλόγιο κωδικοποιεί συστήματα ιδεολογικών πεποιθήσεων για τον τρόπο που είναι οργανωμένη η κοινωνία. Υπερθεματίζοντας, ο Pisarek (1983) υποστηρίζει ότι η λεξιλογική επιφάνεια της γλώσσας ενός δημοσιογραφικού κειμένου αντανακλά στον αναγνώστη μια συγκεκριμένη εικόνα του κόσμου και μια συγκεκριμένη στάση απέναντι στην πραγματικότητα. Αυτό σημαίνει ότι κάθε φορά που ένας δημοσιογράφος επιλέγει μία λέξη αντί μιας άλλης ταυτόχρονα λαμβάνει και μια ασυναίσθητη απόφαση για την παρουσίαση του γεγονότος η οποία στηρίζεται σε μια σαφή ιδεολογική βάση (Pape & Featherstone, 2005).

1.2 Ο ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.2.1 Η έννοια της αφηγηματολογίας

Σκέψεις για τον αφηγηματικό λόγο μπορούν να ανιχνευθούν από την αρχαία Ελλάδα ακόμη και πιο συγκεκριμένα στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη (Rimmon-Kenan, 2006). Ωστόσο, οι πιο άμεσες ιστορικές γραμμές της αφηγηματολογίας μπορούν κατά κύριο λόγο να συνδεθούν με τους Ρώσους φορμαλιστές, ένα ισχυρό κίνημα κριτικών λογοτεχνίας που δραστηριοποιήθηκαν στις πρώτες δύο του 20^{ου} αιώνα υποστηρίζοντας επιστημονικές μεθόδους για τη μελέτη της αφηγηματικής γλώσσας.

Ο Propp (1928), ισχυρίζεται ότι εντοπίζονται 31 λειτουργίες τους αφηγηματικού λόγου αποδίδοντας έτσι μια αρχική βαθιά δομή η οποία είναι καθοριστική για την μελέτη της αφηγηματολογίας η οποία εντάθηκε ιδιαίτερα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο όρος αφηγηματολογία επινοήθηκε το 1969 από τον Βούλγαρο φιλόσοφο Todorov ο οποίος στην εισαγωγή του άρθρου του που δημοσιεύτηκε στα γαλλικά με τίτλο «Grammaire du Décaméron» σημειώνει ότι «*Η παρούσα μελέτη αναφέρεται σε μια επιστήμη που δεν υφίσταται ακόμη, ονομαστεί Αφηγηματολογία ή επιστήμη της αφήγησης*». Ήδη από το 1966, ο Todorov είχε, μαζί με άλλους βασικούς θεωρητικούς της λογοτεχνίας, όπως ο Barthes, ο Eco και ο Genette, ξεκινήσει να δημοσιεύει ένα ειδικό τεύχος στο περιοδικό Communications το οποίο ονομαζόταν Δομική Ανάλυση της Αφηγηματολογίας (Structural Analysis of Narrative) (Meister 2010). Οι αναλύσεις του Todorov αποτύπωναν ότι ο αφηγηματικός λόγος χαρακτηρίζεται από προσανατολισμένη δομή και συνεκτική μεθοδολογία η οποία περιλαμβάνει δύο διαστάσεις το «τι» και το «πώς». Ο Genette (1988) έδωσε έναν αρκετά συνεκτικό ορισμό της αφηγηματολογίας:

Η αφηγηματολογία είναι η επιστήμη που αναλύει τις τυπικές και δομικές ιδιότητες των αφηγηματικών κειμένων.

Η αφηγηματολογία δίνει έμφαση στο περιεχόμενο, στα γραμματικά σχήματα, στη χρήση του λεξιλογίου και στο ύφος γραφής και αφήγησης. Παρόλα αυτά η ανάπτυξη της θεωρίας της αφηγηματολογίας συνδέεται πάντα με τα κεντρικά ερωτήματα προς απάντηση («τι» και «πώς») συντάσσοντας έτσι ένα ενοποιημένο επιστημονικό πεδίο (Herman & Vervaeck, 2005).

1.2.2 Αφηγηματολογία και δημοσιογραφία

Όπως έχει ήδη σημειωθεί η αφηγηματολογία έχει τις ρίζες της στις λογοτεχνικές επιστήμες. Στο σημείο αυτό θα εξετασθεί πως η αφηγηματολογία μπορεί να είναι εφαρμόσιμη στη δημοσιογραφία και στην περίπτωση αυτή ποιες έννοιες πρέπει να είναι επανεκτιμηθούν.

Η εφαρμογή της αφηγηματολογίας στη δημοσιογραφία διαφέρει από εκείνη στα λογοτεχνικά κείμενα στο σημείο ότι η δημοσιογραφία αποτυπώνει υπαρκτά/πραγματικά γεγονότα ενώ η λογοτεχνία φανταστικά.. Με βάση την παραπάνω παραδοχή στην περίπτωση των δημοσιογραφικών κειμένων, πολλές αφηγηματολογικές επιλογές δεν γίνονται απευθείας και μόνο από τον ίδιο το συγγραφέα καθώς αυτός αναπαράγει υφιστάμενα γεγονότα. Επόμενο είναι να υπεισέρχονται μια σειρά ζητήματα όπως συντακτικές παραδόσεις και ρουτίνες, προσωπικές εντυπώσεις και αντιλήψεις και οι αφηρημένες πτυχές της ιδεολογίας και των προσωπικών αξιών των αφηγητών.

Κατά συνέπεια παρατηρούνται πολλαπλά επίπεδα «φιλτραρίσματος» των γεγονότων υπό αφήγηση καθώς ο συγγραφέας-δημοσιογράφος προσθέτει στην αρχική πληροφορία ουσιαστικά το προσωπικό του ύφος το οποίο αποτυπώνεται στην τελική είδηση (Shoemaker, 1991). Παράλληλα, με βάση το γεγονός ότι τα δημοσιογραφικά κείμενα είναι περισσότερο έντονα σε σχέση με τα λογοτεχνικά τα δομικά τους στοιχεία γίνονται περισσότερο διακριτά (Berning, 2011).

Τα δημοσιογραφικά είδη δεν είναι εύκολο να καθοριστούν αυστηρά. Αντίθετα, μπορούν να αναγνωριστούν σε αυτά ορισμένα χαρακτηριστικά και με βάση εκείνα να προκύψει η κατηγοριοποίηση τους. Σε αυτή τη διαδικασία σημαντικό ρόλο έχει η γλώσσα που χρησιμοποιείται, η διακειμενικότητα, οι προσδοκίες που καλλιεργούνται στον αναγνώστη καθώς και άλλα χαρακτηριστικά.

Λαμβάνοντας υπόψη το είδος των ειδήσεων στην πιο κοινή του λειτουργία έχει τη μορφή άρθρων τηλεγραφικού χαρακτήρα, είναι σαφές ότι καθοδηγείται από μάλλον αυστηρές παραδόσεις και αρχές όσον αφορά τον τύπο του. Οι Bird & Dardenne (2009) σημειώνει ότι η συμβατική δημοσιογραφία χρησιμοποιεί παραδοσιακές αξίες των ειδήσεων όπως η τήρηση χρονοδιαγραμμάτων, η εγγύτητα, η σημασία της είδησης, η καινοτομία και η ακρίβεια και ορίζεται μέσα από την λιτή και αποτελεσματική «αντεστραμμένη πυραμίδα» που ιεραρχεί τα γεγονότα από το πλέον σημαντικό προς το λιγότερο σημαντικό.

Ενώ οι αξίες και η έννοια των ειδήσεων απασχολεί τους επαγγελματίες στα ΜΜΕ σε καθημερινή βάση οδηγώντας στη χρήση εναλλακτικών τεχνικών απόδοσης των γεγονότων,

εξακολουθούν να υπάρχουν γενικές παραδοχές του τί είναι είδηση και των ειδών των ειδήσεων, καθώς και του γενικά αποδεκτού τρόπου απόδοσης των ειδήσεων. Υπό αυτά τα δεδομένα γίνεται χρήση ενός συγκεκριμένου είδους γλώσσας η οποία έχει ως στόχο την ουδετερότητα και ως εκ τούτου την αξιοπιστία (Lassila 2001).

Η γενική ιδέα του ρεπορτάζ, από την άλλη πλευρά, είναι περισσότερο ασαφής. Σε αυτή την περίπτωση δεν έχει επικρατήσει η αντίληψη της ουδετερότητας καθώς χρησιμοποιούνται κατά κόρον τεχνικές οι οποίες έχουν τη βάση τους στη μυθιστοριογραφία (Lassila- Merisalo, 2009). Καθώς η απόδοση των γεγονότων απομακρύνεται από τους τυπικούς κανόνες παρουσιάζονται όλο και περισσότερες επιλογές που είναι διαθέσιμες στον δημοσιογράφο. Οι Leijon et. al (1984) αναφέρουν επί παραδείγματι την δυνατότητα που δίνεται στους δημοσιογράφους να παρουσιάζουν τις ειδήσεις με το δικό τους προσωπικό ύφος, ενώ ο Berning (2011) τονίζει τη σημασία που έχει η περιγραφικότητα.

Παράλληλα, ο Lassila-Merisalo σημειώνει τη δυνατότητα που παρέχεται για την αποφυγή των αντικειμενικών κανόνων παρουσίασης των ειδήσεων, επισημαίνοντας όμως ότι αυτή οδηγεί σε σημαντική έλλειψη αίσθησης αντικειμενικότητας με την είδηση να απομακρύνεται από τη θετικιστική επιστημονική προσέγγιση που υποθέτει τη μεταφορά σωστών πληροφοριών για την πραγματικότητα. Η χρήση εναλλακτικών τεχνικών στην παράθεση των γεγονότων κατά κύριο λόγο στηρίζεται στην αθέτηση των 5w από τους δημοσιογράφους με τους ίδιους να προβαίνουν σε μια σειρά υφολογικούς ελιγμούς, στην αθέτηση ρουτινών δόμησης των ειδήσεων και την υιοθέτηση αμιγώς αφηγηματικού ύφους. Παρόλα αυτά η χρήση των εναλλακτικών δομών απόδοσης της είδησης θα πρέπει να επιχειρείται με προσοχή καθώς όπως αναφέρει ο Dardenne (2005):

«Η Αφηγηματική δημοσιογραφία είναι τόσο επικίνδυνη όσο και συναρπαστική. Ο κίνδυνος εστιάζεται κυρίως στην απώλεια της αξιοπιστίας και την υιοθέτηση λογικών ψυχαγωγίας παρά ενημέρωσης. Οι νέες προοπτικές στον τρόπο απόδοσης των ειδήσεων θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια την πραγματικότητα της ζωής στον σημερινό κόσμο».

1.3 ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΟΥ

1.3.1 Εννοιολογική προσέγγιση

Λόγος καλείται η μορφή χρήσης της γλώσσας. Ανάλυση Λόγου είναι το πλαίσιο που δημιουργήθηκε για τη μελέτη κειμένων και ζωντανού επικοινωνιακού λόγου. Ο Fitch (2005) πιστεύει ότι σε πρώτη μορφή η Ανάλυση Λόγου επικεντρώθηκε κατά κύριο λόγο στην εσωτερική δομή των κειμένων. Με την εμφάνιση της Συστημικής-Λειτουργικής Γλωσσολογίας (Halliday, 1978), η Ανάλυση Λόγου άρχισε να επηρεάζει κλάδους όπως η κοινωνιογλωσσολογία εστιάζοντας στους τρόπους μέσω των οποίων οι προσωπικές και κοινωνικές διεργασίες κωδικοποιούνται σε κείμενα. Ο Halliday εισήγαγε ένα πρωτότυπο τριμερές μοντέλο που αποτελείται από τη φωνολογία, τη γραμματική και τη σημασιολογία. Ισχυρίζεται ότι τα κείμενα είναι μια διαδικασία και ένα προϊόν που δημιουργούνται, ενσωματώνονται, και ερμηνεύονται με βάση ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο.

Το θεωρητικό πλαίσιο του Halliday έχει γίνει πλέον το θεμέλιο μιας ποικιλίας μοντέλων Ανάλυσης Λόγου. Τα κείμενα αναλύονται σύμφωνα με τρία αδιαχώριστα στοιχεία: τη χρήση της γλώσσας, την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση (Van Dijk, 1997) ή την περιγραφή (κείμενο), την ερμηνεία (πραγματολογία) και την επεξήγηση (κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο) (Fairclough, 1999).

Η σύγχρονη Ανάλυση Λόγου είναι μια διεπιστημονική προσέγγιση, που λειτουργεί σε δύο μάκρο και μικρό επίπεδα, ενσωματώνοντας τόσο γλωσσική όσο και κοινωνική ανάλυση. Ο λόγος προσεγγίζεται ως επικοινωνιακό γεγονός, το οποίο περιλαμβάνει συγκεκριμένες πεποιθήσεις, ιδεολογία, πολιτική και πολιτιστική ταυτότητα (Chilton & Schaufner, 2002). Η επικοινωνία είναι κάτι πέρα από απλή μεταφορά ενός μηνύματος από τον αποστολέα στον παραλήπτη με τους αναλυτές λόγου να ισχυρίζονται ότι αποτελεί μια ερμηνευτική διεργασία (Wodak & Cilla, 2006). Ο κειμενικός και προφορικός λόγος στοχεύει σε αρχικό στάδιο στην επιφανειακή παράθεση γεγονότων ενώ σε δεύτερο επίπεδο εστιάζει στη διαδικασία ουσιαστικών συμπερασμάτων που πηγάζουν από αυτή.

Ο Fitch (2005) αναφέρει ότι η Ανάλυση Λόγου δεν χαρακτηρίζεται από άκαμπτο πλαίσιο. Συχνά θεωρείται ως μια γενική μεθοδολογία, συνδεδεμένη με την αρχιτεκτονική της κοινωνίας. Οι μέθοδοι Ανάλυσης Λόγου χαρακτηρίζονται από διαφορές με βάση το θεωρητικό πλαίσιο μελέτης τους. Μια σειρά μεθόδων εστιάζουν στη γλωσσολογική πρακτική μελετώντας τον γραπτό και προφορικό λόγο σε όρους των γραμματικών δομών τους, ενώ άλλες εστιάζουν στην ανάλυση ομιλίας και τη θεωρητική πρακτική της ομιλίας. Επιπρόσθετα, υφίστανται μέθοδοι οι οποίες συνδυάζουν τόσο τη γλωσσολογική πρακτική όσο και την ανάλυση ομιλίας, ενώ παράλληλα υφίσταται και η θεώρηση που συνδέει τα πρότυπα χρήσης της γλώσσας με την κοινωνική δομή και την ιδεολογική κατεύθυνση. Η συγκεκριμένη θεώρηση ονομάζεται Κριτική Ανάλυση Λόγου και συνδυάζει τη γλωσσική ανάλυση, την ιδεολογική κριτική και τη γνωστική ψυχολογία. Η Κριτική Ανάλυση Λόγου είναι πλέον ένα από τα πιο ευρέως χρησιμοποιούμενα μοντέλα Ανάλυσης Λόγου στη σύγχρονη γλωσσολογία. Στόχος της είναι να αποκαλύψει τη σχέση ιδεολογίας και λόγου και εφαρμόζεται κυρίως στην ανάλυση του πολιτικού λόγου

1.3.2 Κριτική Ανάλυση Λόγου

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου είναι ένα αμάλγαμα μιας σειράς μικρο-κοινωνιολογικών θεωριών και θεωριών για την κοινωνία και την εξουσία. Η μελέτη της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου αποσκοπεί στη λεπτομερή περιγραφή, επεξήγηση και κριτική των στρατηγικών που χρησιμοποιούν οι συγγραφείς προκειμένου να «φυσικοποιούν» το λόγο ώστε να κανονικοποιούνται ιδεοληψίες με απώτερο σκοπό ο λόγος να παρουσιάζεται ως απολίτικος και ανεξάρτητος (Van Dijk, 1997). Σαν πρώτη ύλη για μελέτες που αφορούν την Κριτική Ανάλυση Λόγου χρησιμοποιούνται μη επεξεργασμένα κείμενα και ομιλίες.

Η Κριτική Ανάλυση του Λόγου αποτελεί την κατάλληλη μέθοδο για την ανίχνευση προκαταλήψεων ή χειραγώγησης της γλώσσας και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα ισχυρό εργαλείο για την αξιολόγηση κειμένων. Αποτελεί μια μεθοδολογική προσέγγιση για όσους ασχολούνται με κοινωνικο-πολιτισμικές σπουδές, ενώ επίσης αποτελεί τρόπο για την διαπίστωση της ιδεολογικής ταυτότητας ατόμων και φορέων.

1.3.3 Ορισμοί της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η βάση της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου εδράζεται στη γλωσσολογία. Με βάση τη συγκεκριμένη παραδοχή έχουν διατυπωθεί αρκετοί ορισμοί της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου με σημαντικότερους και πλέον αποδεκτούς αυτούς των Fairclough (1995) και Wodak και Meyer (2001):

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου είναι το είδος της Ανάλυσης Λόγου, που στοχεύει στη συστηματική διερεύνηση συχνά αδιαφανών σχέσεων αιτιότητας και ετεροπροσδιορισμού μεταξύ (α) λεκτικών πρακτικών, γεγονότων και κείμενων και (β) ευρύτερων κοινωνικών και πολιτιστικών δομών, σχέσεων και τις διαδικασιών. Απώτερος σκοπός της είναι η μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι λεκτικές πρακτικές, γεγονότα και κείμενα προκύπτουν και ιδεολογικά διαμορφώνονται διαμέσου ιδεολογικών τοποθετήσεων και κοινωνικών σχέσεων εξουσίας (Fairclough, 1995).

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου μπορεί να οριστεί θεμελιωδώς ως η ανάλυση αδιαφανών καθώς και διαφανών διαρθρωτικών κοινωνικών σχέσεων όπως αυτές εκδηλώνονται με τη γλώσσα. Με άλλα λόγια, η Κριτική Ανάλυση Λόγου έχει ως στόχο να διερευνήσει με κριτικό πνεύμα το πεδίο της κοινωνικής ανισότητας, όπως αυτή εκφράζεται, σηματοδοτείται ή νομιμοποιείται με τη χρήση της γλώσσας (ή του λόγου) (Wodak & Meyer, 2001).

Επιπλέον, με έναν τρίτο συντομότερο αλλά εξίσου σημαντικό ορισμό ο Scollon (2001) ορίζει την Κριτική Ανάλυση Λόγου ως «ένα πρόγραμμα κοινωνικής ανάλυσης που μελετά κριτικά το λόγο - δηλαδή τη γλώσσα που χρησιμοποιείται - ως μέσο για την ερμηνεία των κοινωνικών αλλαγών».

1.4 ΜΟΝΤΕΛΑ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΛΟΓΟΥ

1.4.1 Το πλαίσιο Κριτικής Ανάλυσης Λόγου του Fairclough

Η συμβολή του Fairclough στο πεδίο της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου θεωρείται ως η πλέον σημαντική. Το μοντέλο του αποτελεί τον πυρήνα της μελέτης της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, καθώς ήταν ο πρώτος ο οποίος δημιούργησε το θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο παρείχε τις κατευθυντήριες γραμμές για την έρευνα της.

Πεποίθησή του είναι ότι η γλώσσα είναι ένα ανάγωγο μέρος της κοινωνικής ζωής. Η διαλεκτική σχέση μεταξύ γλώσσας και κοινωνικής πραγματικότητας γίνεται μέσα από κοινωνικές εκδηλώσεις (κείμενα), κοινωνικές πρακτικές (τάξεις λόγου) και κοινωνικές δομές (Fairclough, 2003). Ο Fairclough προσπαθεί να αποκαλύψει το ιδεολογικό μοτίβο των κειμένων. Αποτελεί τον μοναδικό μελετητή της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου που καθορίζει τη σχέση μεταξύ της ιδεολογίας και της γλώσσας (Fairclough, 1989). Fairclough παρέχει ένα πλαίσιο τριών διαστάσεων για την ανάλυση των κειμένων και του λόγου:

1) την γλωσσική περιγραφή των τυπικών ιδιοτήτων του κειμένου

2) την ερμηνεία της σχέσεως μεταξύ των διεργασιών του λόγου όπου το κείμενο είναι το τελικό προϊόν μιας διαδικασίας παραγωγής νοημάτων που αποτελούν βασικό πόρο για την ερμηνεία του κειμένου

3) η εξήγηση της σχέσης μεταξύ του λόγου και της κοινωνικής και πολιτιστικής πραγματικότητας.

Ο Fairclough (1989) ισχυρίζεται ότι υπάρχουν συγκεκριμένες βασικές υποθέσεις πίσω από τις επιλογές στην ομιλία. Αυτές οι υποθέσεις δεν είναι ποτέ ανεξάρτητες και καθοδηγούνται από ιδεολογικά κίνητρα. Μελετώντας τις μορφές της γλώσσας, μπορούμε να ανακαλύψουμε τις κοινωνικές διεργασίες και την ιδεολογική τοποθέτηση των ατόμων όπως αυτή ενσωματώνεται στο λόγο οδηγώντας στη διερεύνηση των υφιστάμενων κοινωνικών σχέσεων.

1.4.2 Το πλαίσιο Κριτικής Ανάλυσης Λόγου των Hodge και Kress

Ορόσημο των επεξηγήσεων που παρέχονται στο συγκεκριμένο θεωρητικό πλαίσιο είναι η διχοτομική κατηγοριοποίηση του «ευφημισμού» και της «υποτίμησης». Σύμφωνα με τους Hodge & Kress (1993), το κύριο σημείο των λεξικολογικών στοιχείων σχετίζεται με την ταξινόμηση εκφραστικών αξιών που βασίζεται στη σχέση «γλώσσας και ιδεολογίας». Πρόκειται για ένα «συνταγματικό μοντέλο» που αποτελείται από παραδοχές σχετικά με την αλληλεπίδραση της γλώσσας, της σκέψης και της ιδεολογίας με βάση ένα σύστημα ταξινόμησης που χαρακτηρίζεται από «δράσεις» και «συσχετίσεις».

Σε αυτό το πλαίσιο οι «δράσεις» αντιπροσωπεύουν τις αντιλαμβανόμενες στον φυσικό κόσμο σχέσεις και διαιρούνται πιο συγκεκριμένα σε «ενεργές» και «μη-ενεργές» δράσεις. Οι «συσχετίσεις» αποτυπώνουν τη συνέπεια των ψυχικών δραστηριοτήτων στη δημιουργία κρίσεων και σχολιασμών ευφημισμού και υποτίμησης που χρησιμοποιούνται ως μέσα αντίχενυσης για την αναγνώριση της χειραγώγησης της πραγματικότητας. Παράλληλα η «Ιδεολογία», σύμφωνα με τους Hodge και Kress (1993), αποτελεί το μοχλό για τη συστηματικά οργανωμένη παρουσίαση της πραγματικότητας. Η εφαρμογή διαφορετικών όρων ευφημισμού ή υποτίμησης οδηγεί σε διαφορετικές παρουσιάσεις της πραγματικότητας με άξονα διαφορετικές ιδεολογίες.

1.4.3 Το πλαίσιο Κριτικής Ανάλυσης Λόγου του Van Dijk

Το πλαίσιο που εισάγεται από τον Van Dijk (1997), βασίζεται στον ισχυρισμό ότι το κύριο σημείο της μελέτης της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου είναι να δείξει πώς οι διάφορες ιδεολογίες εκφράζονται σε διάφορα είδη λεκτικών δομών. Οι κυριότερες εξ αυτών είναι:

- Περιγραφή: Η ιδεολογία των ατόμων προσδιορίζει τον τρόπο που οι σκέψεις μεταφέρονται μέσω του λόγου
- Πηγή: Οι άνθρωποι των διαφορετικών ιδεολογιών αναφέρουν διαφορετικές πηγές επιχειρημάτων

- Κατηγοριοποίηση: Σε γενικές γραμμές, οι άνθρωποι τείνουν να κατηγοριοποιούν τους ανθρώπους με βάση την κοινωνική τους θέση, φυλή, την εθνικότητα, κ.λπ.
- Αποποίηση ευθυνών: Αποτελεί την ιδεολογική βάση της θετικής αυτοπαρουσίασης και στρατηγικής της παρουσίασης των αρνητικών στοιχείων τρίτων
- Ευφημισμός: Χρησιμοποιείται για να αμβλύνει κοινωνικά γεγονότα που μπορεί να είναι προσβλητικά για τρίτους
- Αποδεικτικότητα: Αναφέρεται στην αιτιολόγηση της παράθεσης πληροφοριών που παρέχονται μέσω ανάγνωσης, ακρόασης ή οπτικά
- Γενίκευση: Η γενίκευση αποτελεί ισχυρό στήριγμα της επιχειρηματολογίας. Χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό για να αποτυπώσει αρνητικά χαρακτηριστικά, για παράδειγμα, για να διατυπώσει προκαταλήψεις και να γενικευμένη αρνητικά χαρακτηριστικά για συγκεκριμένες ομάδες (μετανάστες, ομοφυλόφυλοι κτλ)
- Υπερβολή: Οι υπερβολές είναι σημασιολογικά σχήματα που στοχεύουν στην ενίσχυση εννοιών
- Ειρωνεία: Μη άμεσα καταγγελτικά λεκτικά σχήματα
- Πόλωση: Κατηγοριοποίηση ανθρώπων σε αντικρουόμενες ομάδες
- Προϋπόθεση: Χρησιμοποιείται για την αποτύπωση της αντικειμενικής αλήθειας υπό συγκεκριμένους όρους
- Ασάφεια: Προσπάθεια απόκρυψης πληροφοριών ή ελλιπής παράθεση σκέψεων

Επίσης ο Van Dijk θεωρεί ότι η γλώσσα διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην έκφραση απόψεων αλλά και ιδιαίτερα στην αναπαραγωγή ιδεολογιών. Η δημοσίως χρησιμοποιούμενη γλώσσα δεν αναπτύσσεται σε ανεξάρτητο ιδεολογικό πλαίσιο αλλά κατασκευάζεται με βάση τη δομή του κοινωνικού συστήματος και των υπαρχόντων θεσμών. Δεδομένου ότι η γλώσσα λειτουργεί σε κοινωνική διάσταση, τείνει να αντανακλά συγκεκριμένες ιδεολογίες. Ως εκ τούτου, η μελέτη των υπαρχουσών ιδεολογιών μπορεί να επιτευχθεί μέσω της μελέτης της γλώσσας καθώς οι πρακτικές λόγου είναι ενσωματωμένες στα ιδεολογικά ρεύματα τα οποία μπορούν να χαρτογραφηθούν διαμέσου της γλώσσας.

1.4.4 Το πλαίσιο Κριτικής Ανάλυσης Λόγου Van Leeuwen

Ο Van Leeuwen (1996) ισχυρίζεται ότι η κοινωνικές τοποθετήσεις επηρεάζονται από τις πολιτικές αποφάσεις και πράξεις. Εξηγεί τους κύριους τρόπους με τους οποίους οι κοινωνικοί φορείς εκπροσωπούνται στον γραπτό και προφορικό λόγο επισημαίνοντας ότι αυτός αποτελεί αντίκτυπο των κοινωνικών δομών ασκώντας επίδρασή στην ιδεολογική ταυτότητα των μελών της κοινωνίας. Ο Van Leeuwen (1992) θεωρεί ότι με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται «στερεότυπα» που οδηγούν σε κοινωνικές ανισότητες. Πιστεύει ότι η δημοσίως χρησιμοποιούμενη γλώσσα πρέπει να εστιάζει στην κοινωνική «ένταξη» και να αποστρέφεται κάθε μορφή κοινωνικού «αποκλεισμού».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΗΜΟΣΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΥΨΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ

2.1 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΩΝ ΜΜΕ ΣΤΗΝ ΚΑΛΥΨΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ

Στον 21 αιώνα οι μαζικές καταστροφές αποτελούν στοιχείο της σύγχρονης ζωής. Όπως αναφέρει ο Moeller (2004), *«τα έκτακτα περιστατικά προσδιορίζονται από τέσσερα διαφορετικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι η επείγουσα ανάγκη για γρήγορες αποφάσεις, η αίσθηση έντονης έλλειψης του απαραίτητου εκπαιδευόμενου προσωπικού, τα υλικά και ο χρόνος για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά»*. Σε περιπτώσεις περιστατικών μαζικής καταστροφής εκφράσεις όπως *«επείγουσα ανάγκη για αποφάσεις, έντονη έλλειψη προσωπικού, έντονη έλλειψη υλικών και έντονη έλλειψη χρόνου»* επισημαίνουν τις βασικές πλευρές της κρισιμότητας της κατάστασης. Επιπλέον ως μαζική καταστροφή ορίζεται *«η συμφορά με πολλά θύματα είτε λόγω φυσικών αιτιών είτε λόγω αιτιών που έχουν σχέση με την τεχνολογική εξέλιξη και την συμπεριφορά του ανθρώπου»*. Στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις μαζικές καταστροφές είναι:

- i. Η επικινδυνότητα
- ii. Η ανεπάρκεια χρόνου
- iii. Η αναγκαιότητα προσαρμογής
- iv. Η πίεση
- v. Το απρόβλεπτο και το πρωτόγνωρο
- vi. Η σύγχυση και το χάος
- vii. Η διαφορετικότητα του χαρακτήρα της καταστροφής
- viii. Η αυξημένη ανάγκη πληροφόρησης

Τα στάδια αντίστοιχα μιας μαζικής καταστροφής είναι:

1. Η ενεργός φάση, όπου διαμορφώνεται το γεγονός, δημιουργούνται οι έκτακτες ανάγκες δηλαδή οι επικίνδυνες και επείγουσες καταστάσεις που απαιτούν άμεση αντιμετώπιση. Στο στάδιο αυτό υπάρχει μεγάλη πίεση για την αντιμετώπιση του συμβάντος.
2. Η φάση της ύφεσης της κρίσης, όπου αρχίζουν να αποδίδουν τα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης και παράλληλα ξεκινά η φυσική αποδυνάμωση της.

Η δημόσια επικοινωνία δοκιμάζεται σοβαρά σε κρίσιμες καταστάσεις όπου υπάρχει μεγάλος βαθμός αβεβαιότητας. Καθώς κρίση σημαίνει ανατροπή της ομαλότητας-κανονικότητας η εξέλιξη αυτή δημιουργεί μεγάλη ζήτηση για έγκαιρη και υπεύθυνη ενημέρωση προκειμένου να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη έναντι μιας αβέβαιης και φοβισμένης πολλές φορές κοινής γνώμης. Ως συνέπεια οι κοινωνίες γίνονται περισσότερο εξαρτημένες από τα ΜΜΕ για πληροφόρηση. Επιπλέον οι μαζικές καταστροφές αποτελούν περιόδους που συγκεντρώνουν συσσωρευμένη δημοσιότητα. Μια τέτοιας έκτασης καταστροφή έχει όλα εκείνα τα στοιχεία που την καθιστούν εξαιρετικής σπουδαιότητας γεγονός το οποίο μονοπωλεί την θεματολογία των ΜΜΕ. Καθώς η διαχείριση σημαντικών γεγονότων ή κρίσεων έχει γίνει περισσότερο

πολύπλοκη, έχουν πολλαπλασιαστεί οι πηγές ενημέρωσης και έχουν αλλάξει ταυτόχρονα οι απαιτήσεις της κοινής γνώμης για ενημέρωση. Η δυνατότητα των μέσων να προσεγγίζουν ευρύ κοινό αλλά και να συμμετέχουν στην διαδικασία διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, τα καθιστά φορείς ιδιαίτερης ισχύος στα δημόσια πράγματα και ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων. Τα ΜΜΕ επηρεάζουν καθοριστικά τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα συμμετέχουν στην πολιτική σφαίρα, καθώς αποτελούν όργανο που κατ' εξοχήν διαμορφώνει την κοινή γνώμη, παρουσιάζοντας και σχολιάζοντας ποικιλοτρόπως τις ειδήσεις που την εμπνέουν. Οι έρευνες δείχνουν, ότι για την πλειοψηφία των ατόμων τα Μέσα Ενημέρωσης αντιπροσωπεύουν την κύρια πηγή πληροφόρησης τους για την πολιτική.

Τα ΜΜΕ διαδραματίζουν πολλαπλούς ρόλους θέτοντας περιορισμούς αλλά και προσφέροντας δυνατότητες για την αντιμετώπιση μιας μαζικής καταστροφής. Η διαφορά ωστόσο με την κάλυψη των υπολοίπων γεγονότων είναι ότι οι περιπτώσεις κρίσεων είναι συμβάντα που επιβάλλουν την δημοσιοποίηση τους. Είναι γεγονότα που δεν μπορούν να αγνοηθούν, αλλά αντίθετα επιβάλλονται στην θεματολογία των ΜΜΕ. Ο τρόπος μετάδοσης και κάλυψης αυτών επηρεάζεται από τους παράγοντες, που καθορίζουν τη γενικότερη λειτουργία των ΜΜΕ. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

- Ø Οικονομικοί, όπως ο ανταγωνισμός, αύξηση της κερδοφορίας κλπ
- Ø Πολιτικοί, όπως η ιδεολογική τοποθέτηση, πολιτικές προτιμήσεις, κλπ
- Ø Τεχνικοί, που έχουν να κάνουν με τις ιδιαιτερότητες του κάθε μέσου, εφημερίδα, τηλεόραση κλπ
- Ø Θεσμικοί, όπως οι αναγκαιότητες, προτεραιότητες και ιεραρχήσεις των ΜΜΕ ως αυτόνομων οργανισμών, η εξάρτησή τους από τις πολιτικές ελίτ κλπ.

Επιπλέον και σύμφωνα με τους Galtung & Ruge τα κριτήρια επηρεάζουν τον τρόπο κάλυψης των γεγονότων από τα ΜΜΕ και αντίστοιχα ισχύουν στις περιπτώσεις μαζικών καταστροφών είναι:

- ✓ Η συχνότητα
- ✓ Η ένταση
- ✓ Η σπουδαιότητα.
- ✓ Ο χρόνος
- ✓ Η πολιτική και πολιτισμική εγγύτητα

Ο τρόπος μετάδοσης και κάλυψης μιας μαζικής καταστροφής επηρεάζει με τη σειρά του και τη στρατηγική τους στον τρόπο με τον οποίο θα ενεργήσουν. Επιπλέον σε αυτές τις περιπτώσεις τα ΜΜΕ και οι διάφοροι δρώντες βρίσκονται σε μια σχέση αλληλεξάρτησης, καθώς οι τελευταίοι είναι πιο δεκτικοί και προσαρμοστικοί στην δημοσιογραφική κάλυψη της τακτικής τους την οποία και τα ΜΜΕ προσαρμόζουν ανάλογα.

Επί παραδείγματι, οι ιατροδικαστές και λόγω του κεντρικού τους ρόλου στις περιπτώσεις των μαζικών καταστροφών είναι δυναμικοί καθοδηγητές της κοινής γνώμης. Ο τρόπος παρουσίας των στοιχείων αυτών όσο και των ερμηνειών επηρεάζουν τον τρόπο πρόσληψης και αναπαραγωγής του ζητήματος από το κοινό.

2.2 Ο ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ

Οι φυσικές καταστροφές έχουν απρόβλεπτο και δυσάρεστο χαρακτήρα. Χτυπάνε χωρίς προειδοποίηση και αφήνουν ελάχιστα περιθώρια για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Οι φυσικές καταστροφές δεν είναι χρονικά συγκεκριμένες, μπορούν να είναι αποτέλεσμα αλληλουχίας γεγονότων και να χτυπήσουν οποιαδήποτε στιγμή. Σε τέτοιες καταστροφές, η σημασία της αποτελεσματικής επικοινωνίας αναγνωρίζεται ευρέως (Lee, 2008) και σε τέτοιου είδους περιπτώσεις το κοινό στρέφεται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για την πρόσβαση σε πληροφορίες και ενημέρωση για τα αίτια, την εξέλιξη και την καταπολέμηση των αποτελεσμάτων του γεγονότος. Ο Pew (2005) αναφέρει ότι σε ανάλογη δημοσκόπηση, το 65% ερωτηθέντων απέδωσαν στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης θετικό πρόσημο για την ανταπόκριση τους κατά τη διάρκεια της κάλυψης των γεγονότων που ακολούθησαν τον τυφώνα Katrina, αξιολογώντας τα ΜΜΕ ως αξιόπιστη πηγή πληροφοριών σχετικά με τον κίνδυνο που συνδεόταν με αυτόν.

Σε στιγμές και περιόδους φυσικών καταστροφών τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αποβλέπουν στην απόσπαση ακροατηρίου το οποίο θα χαρακτηρίζεται από πιστότητα μετά το πέρας του γεγονότος (Fernando, 2010). Οι Stewart και Hodgkinson (1988), σε άρθρο τους, ισχυρίζονται ότι το αυξημένο ενδιαφέρον για τις υπηρεσίες που προσφέρουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών δεν χρειάζεται περαιτέρω αιτιολόγηση καθώς αντανακλάται στην ίδια την έμφυτη ανάγκη των ατόμων να ενημερωθούν για την κατάσταση στην οποία βαίνει η κρίση. Ο Antilla (2005) ισχυρίζεται ότι ιδιαίτερα το τηλεοπτικό κοινό είναι εξαρτημένο από το να παρακολουθεί τη δυστυχία των άλλων, με απόδειξη ότι οι άνθρωποι είναι διατεθειμένοι ακόμη και να πληρώσουν για να παρακολουθήσουν ταινίες με θέμα φυσικές καταστροφές.

Ο Bailey (2006) σημειώνει ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης συμπεριφέρονται με συγκεκριμένο τρόπο κατά τη διάρκεια των φυσικών καταστροφών. Αναλυτικότερα, το κάθε μέσο από την πλευρά του διαφημίζει την άμεση παρουσία του στο χώρο αλλά και στη διάσωση ενδεχόμενων θυμάτων, την έγκαιρη ενημέρωση του κοινού και την συνεχή προβολή των εξελίξεων. Παράλληλα, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αναλαμβάνουν δραστηριότητες παρακίνησης του τοπικού πληθυσμού που δεν έχει πληγεί άμεσα από την φυσική καταστροφή για συμμετοχή στις διαδικασίες διάσωσης των θυμάτων και αλληλεγγύης προς αυτά. Εστιάζουν στην προσοχή που πρέπει να δείξει η διεθνής κοινότητα ώστε να βοηθήσει τους πληγέντες και αναφέρουν την ανάγκη για εγχώρια και την ξένη βοήθεια καλώντας τους οργανισμούς να αναλάβουν δράση. Συνολικά, ισχυρίζονται ότι προσφέρουν ένα κοινό τόπο για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και άτομα ώστε να ανταλλάξουν τις απόψεις τους και να ασκήσουν πίεση μέσα από την κοινή γνώμη στους πολιτικούς ηγέτες για την αντιμετώπιση του θέματος σε επείγουσα βάση. Επίσης, αποστέλλουν εκκλήσεις σε τοπικές και ξένες ΜΚΟ, περιβαλλοντικούς ακτιβιστές, τοπικούς ηγέτες καθώς και κάτοικους της ευρύτερης περιοχής να βοηθήσουν τα θύματα και τους επιζώντες. Εν κατακλείδι αυτό που γίνεται αντιληπτό είναι ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ισχυρίζονται ότι διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διαχείριση της κατάστασης.

Ταυτόχρονα με τα παραπάνω είναι γεγονός ότι οι ειδήσεις που σχετίζονται με φυσικές καταστροφές αποτελούν πρώτης τάξεως εμπόρευμα για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Το συγκεκριμένο εμπόρευμα «πωλείται» παράλληλα με τη βασική επιδίωξη των ΜΜΕ για

κερδοφορία αλλά και για προώθηση και προστασία των πολιτικών τους κινήτρων. Παράλληλα, οι χρονικές στιγμές φυσικών καταστροφών αποτελούν περιόδους που τα ΜΜΕ αξιοποιούνται από διάφορα άτομα και εμπλεκόμενους φορείς ώστε να πετύχουν τους δικούς τους στόχους σε όρους προβολής και δημοσιότητας και καλλιέργειας της εικόνας τους. Σύμφωνα με τον Benthall (1995), «οι φυσικές καταστροφές δεν υπάρχουν παρά μόνο από τα άτυχα θύματα τους και για εκείνους που υποφέρουν από τις συνέπειες τους, εκτός αν δοθεί δημοσιότητα από τα Μέσα Ενημέρωσης. Υπό αυτή την έννοια τα μέσα ενημέρωσης στην πραγματικότητα κατασκευάζουν τις καταστροφές».

2.3 ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΙ ΚΑΛΥΨΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ασχολούνται σε συστηματική βάση με γεγονότα και ιστορίες που ασκούν επίδραση στο κοινό. Σε αυτό το πλαίσιο οι φυσικές καταστροφές κατά κάποιο τρόπο να έχουν τον μεγαλύτερο αντίκτυπο, δεδομένου ότι επιδρούν τόσο σε ζώντα όσο και σε υλικά στοιχεία. Οι καταστροφές αποτελούν θέμα των Μέσων Ενημέρωσης από τότε που αυτά πρωτοεμφανίστηκαν με τη μορφή των εφημερίδων. Ακόμα και πριν την εμφάνιση της τηλεόρασης, εικόνες και φωτογραφίες υπό τη μορφή ειδήσεων, όπως η έκρηξη του Hindenburg κατόρθωναν να αποσπών την ευρύτατη προσοχή του κοινού (Scanlon, 2007). Μόλις μια μεγάλη καταστροφή παρουσιάζεται, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αναστέλλουν το τακτικό τους πρόγραμμα και αμέσως ξεκινούν να εκπέμπουν τηλεοπτικούς μαραθωνίους, ενώ αντίστοιχα αυτή καταλαμβάνει κυρίαρχη, πολλές φορές αποκλειστική, θέση στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων (Liebes, 1998). Με αυτό τον τρόπο τα ΜΜΕ παρέχουν όλες τις πρόσφατες πληροφορίες και ενημερώσεις σχετικά με την καταστροφή και μεταδίδουν λεπτομερώς περιστατικά. Οι δημοσιογράφοι συλλέγουν δεδομένα και πληροφορίες σχετικά με τα αίτια της καταστροφής, τις απώλειες από αυτή, ενώ αυτό σε πολλές περιπτώσεις συμβαίνει ακόμη και όταν τίποτα δεν είναι σαφές για την υπάρχουσα κατάσταση στα αρχικά στάδια της.

Οι MacDougall & Reid (1987) είναι της γνώμης ότι κανείς δημοσιογράφος που καλύπτει μια καταστροφή δε μπορεί να αποφύγει τις αναφορές στις έμμεσες και άμεσες απώλειες, στα αίτια της καταστροφής, και τις διαδικασίες διάσωσης και ανακούφισης των πληγέντων. Παρόλα αυτά η προτεραιότητα που θέτουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για κερδοφορία τα υποχρεώνει να παρουσιάζουν παρωχημένες πληροφορίες για τον υφιστάμενο κίνδυνο στα αρχικά του στάδια χωρίς να έχει προηγηθεί επαρκής έρευνας με αποτέλεσμα την παραπληροφόρηση και πολλές φορές παραπλάνηση του κοινού. Σε τέτοιες στιγμές όπου οι ανταγωνισμοί μεταξύ των Μέσων Ενημέρωσης εντείνεται αλλά και επικρατούν συνθήκες προχειρότητας και βιασύνης, οι πληροφορίες μεταφέρονται χωρίς ουσιαστικό «ποιοτικό έλεγχο» ώστε να καλυφθεί ο χρόνος και ο χώρος που ήδη διατίθεται για την κάλυψη του γεγονότος (Waxman, 1973). Απαντώντας στο αυξημένο ενδιαφέρον των ανθρώπων για πληροφόρηση στον απόηχο των φυσικών καταστροφών, τα Μέσα Ενημέρωσης ανατρέχουν συχνά στα αρχεία τους και διαδίδουν βασικές πληροφορίες για τις φυσικές καταστροφές χωρίς ουσιαστικά να παραθέτουν πληροφορίες που σχετίζονται άμεσα με το υπό κάλυψη γεγονός. Οι εν λόγω πληροφορίες που σχετίζονται με το υπόβαθρο της είδησης συμβάλλουν στη δημιουργία ευαισθητοποίησης των ατόμων σχετικά με τα αίτια και τις επιπτώσεις της φυσικής καταστροφής. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις καταστροφών, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παραμένουν επικεντρωμένα στην παρουσίαση αυτού καθεαυτού του γεγονότος όπως στην περίπτωση της κάλυψης του σεισμού στο Πακιστάν το 2005, της παγοθύελλας της

Οτάβα, του τυφώνα Katrina στις ΗΠΑ και τις πυρκαγιές στη Ρωσία. Όπως επισημαίνουν οι Miller & Goidel (2009), κατά τη διάρκεια του τυφώνα Κατρίνα, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είχαν αναπτύξει ιδιαίτερη τεχνική στην συνεχή παρουσίαση «έκτακτων γεγονότων» για τις εξελίξεις σχετικά με την καταστροφή, όμως παρά αυτά δεν ήταν σε θέση να συγκεντρώσουν αντίστοιχο όγκο πληροφοριών σχετικά με τα αίτια και τις συνέπειες της θεομηνίας. Επίσης ειδικότερα η τηλεόραση και οι εφημερίδες έχουν την τάση προβάλλουν σε μεγάλο βαθμό τις δραματικές συνιστώσες των καταστροφών, με στόχο τόσο την απόσπαση όσο το δυνατό υψηλότερης τηλεθέασης όσο και την άσκηση κριτικής στην κυβέρνηση (Ardalan et al, 2008).

Το δημοσιογραφικό προσωπικό των Μέσων Ενημέρωσης είναι καταρτισμένο στη συγκέντρωση πληροφοριών, ενώ χαρακτηρίζεται από έντονη ανταγωνιστικότητα. Τα δύο αυτά στοιχεία συνθέτουν την ικανότητα των δημοσιογράφων και ρεπόρτερ στο να μπορούν να αποδίδουν τις ειδήσεις έγκαιρα, πρωτότυπα και αποκλειστικά. Στις περιπτώσεις των φυσικών καταστροφών οι δημοσιογράφοι πρέπει να καταφέρουν να παραστούν στο σημείο του γεγονότος άμεσα ώστε να το καταγράψουν όσο γρηγορότερα γίνεται. Χρησιμοποιούν όλα τα μέσα για να αντλήσουν πληροφορίες από επιζώντες, διασώστες και κυβερνητικούς αξιωματούχους και εν συνεχεία αυτές μετατρέπονται σε εμπόρευμα, ενώ παράλληλα αναδεικνύεται η ιδιότητα τους ως έγκαιροι και έγκυροι πάροχοι πληροφοριών που αποσκοπεί στη σε βάθος και μακροχρόνια πιστότητα του κοινού.

Στις περισσότερες καταστροφές, οι δημοσιογράφοι, οι φωτορεπόρτερ και τα συνεργεία ειδήσεων ενεργούν ως μάρτυρες του γεγονότος ώστε να αποδώσουν όσο το δυνατόν πειστικότερα τον όλεθρο που δημιουργήθηκε από την καταστροφή. Μεταδίδουν ζωντανά, μαγνητοσκοπημένα και ηχογραφημένα ψυχολογικές και συναισθηματικές αντιδράσεις με απώτερο σκοπό την δημιουργία αισθημάτων συμπάθειας στο κοινό αλλά και αναγνώρισης ενός είδους ηρωισμού προς τον ίδιο τους τον εαυτό. Βέβαια, δε θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η παραπάνω διαδικασία αποσκοπεί στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη τηλεθέαση, ακροαματικότητα ή αναγνωσιμότητα με απώτερο στόχο την αύξηση των πωλήσεων του τηλεοπτικού, ραδιοφωνικού και έντυπου προϊόντος.

2.4 Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ

Η αντίδραση των ΜΜΕ στις περιπτώσεις που συμβαίνει μια καταστροφή χαρακτηρίζεται από σχετικά εδραιωμένη διαδικασία. Αμέσως μετά την πρώτη ανακοίνωση της είδησης ξεκινά η συλλογή περαιτέρω πληροφοριών, εν συνεχεία χρησιμοποιούν το αρχείο τους ώστε να αντλήσουν το ιστορικό του γεγονότος ενώ ακολουθεί η αποστολή δημοσιογραφικού συνεργείου στην περιοχή.

Στις περιπτώσεις των καταστροφών, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και οι εργαζόμενοι σε αυτά χρησιμοποιούν όλα τα τεχνικά μέσα καθώς και μη συμβατικές μεθόδους ώστε να καταγράψουν τα γεγονότα. Παράλληλα, παρακολουθούν τις αναφορές των ανταγωνιστών τους επί του γεγονότος και αναπαράγουν γενικές πληροφορίες. Εξάλλου η ύπαρξη διασυνδέσεων μεταξύ των ΜΜΕ είναι δεδομένη ενώ η διάδοση των ηλεκτρονικών πηγών ενημέρωσης ενισχύει τη συγκεκριμένη διαδικασία. Παρόλα αυτά η διασύνδεση των μέσων

ενημέρωσης μεταξύ τους ενέχει σημαντικούς κινδύνους για τη μεταφορά διαστρεβλωμένων ή ακόμη και ψευδών πληροφοριών και φημών.

Στη μελέτη του για την συμπεριφορά των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στις περιπτώσεις καταστροφών ο Quarantelli (1991) σημειώνει ότι η μεταφορά στο ευρύ κοινό προειδοποιήσεων και αντιδράσεων προς αποφυγή είναι το θετικότερο στοιχείο που μπορεί να προκύψει κατά την κάλυψη τέτοιου είδους γεγονότων. Κατά συνέπεια, τα ΜΜΕ μπορούν επίσης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της τάξης σε στιγμές κρίσεων, να καθοδηγήσουν μαζικά τους πολίτες σχετικά με τις ενέργειες που θα πρέπει να αναλάβουν ώστε να αποφύγουν τυχόν κινδύνους και να αποτρέψουν συμπεριφορές που θα επιδιδόνουν την υφιστάμενη κατάσταση. Παράλληλα, τα ΜΜΕ κατέχουν την ευθύνη διάψευσης ή επιβεβαίωσης φημών.

2.5 Ο ΧΕΙΡΗΣΜΟΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΕΝΩΝ

Ενώ τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επιτελούν μια σειρά από χρήσιμους ρόλους σε στιγμές κρίσεων και φυσικών καταστροφών, παρόλα αυτά υφίσταται ένα σημείο που επιδέχεται σοβαρής κριτικής και αυτό αφορά τον τρόπο με τον οποίο μεταχειρίζονται τα θύματα και τους συγγενείς τους. Μάλιστα τα ΜΜΕ συχνά δέχονται πυρά στη βάση του ότι παρενοχλούν ιδιαίτερος τους συγγενείς των θυμάτων, χωρίς να δείχνουν ευαισθησία. Η προστασία της ιδιωτικής ζωής συγκρούεται στην περίπτωση αυτή με την προσπάθεια επίτευξης των στόχων τους από μέρους των δημοσιογράφων (Wigley, 2003). Ανάλογη κριτική δέχεται και ο έντυπος τύπος σχετικά με τις φωτογραφίες των θυμάτων και των συγγενών τους που δημοσιεύονται αλλά και την έκθεση παιδιών και ενηλίκων σε δημοσιότητα χωρίς την σύμφωνη γνώμη τους.

Για την εξασφάλιση της ανάγκης των εμπλεκόμενων σε φυσικές καταστροφές για ιδιωτικότητα ο δημοσιογραφικός οργανισμός Nieman Reports εξέδωσε ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη δημοσιογραφική κάλυψη των γεγονότων. Πρότείνει οι δημοσιογράφοι να ζητούν την άδεια των υποκειμένων σε συνεντεύξεις, την αποφυγή γραπτών σημειώσεων και όταν κρίνεται απαραίτητο ακόμη και την έγγραφη συναίνεση τους. Τα παραπάνω παρέχουν στα θύματα και τους συγγενείς τους την αίσθηση του ελέγχου των λεγομένων τους μειώνοντας την ανησυχία τους για παραποίηση τους.

2.6 Ο ΕΞΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Μια σημαντική λειτουργία που συμβαίνει κατά τη διαδικασία κάλυψης φυσικών καταστροφών από μέρους των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι ο λεγόμενος «εξανθρωπισμός των γεγονότων». Η συγκεκριμένη προσέγγιση αναφέρεται στη διαδικασία μεταφοράς πληροφοριών μέσω των προσωπικών ιστοριών των εμπλεκόμενων στο ίδιο το γεγονός δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις συνέπειες της καταστροφής.

Ωστόσο, η διαδικασία «εξανθρωπισμού του γεγονότος» -ειδικά όταν συμβαίνει αμέσως μετά από το περιστατικό- μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία διαστρεβλωμένων εντυπώσεων για τις επιπτώσεις του γεγονότος. Σημειώνοντας ότι οι ιστορίες των ανθρώπων είναι βασικό στοιχείο για την κάλυψη των φυσικών καταστροφών οι Wenger et al. (1980) τονίζουν ότι η

έντονη αποτύπωση περιστατικών ολικής καταστροφής διαμέσου προσωπικών περιστατικών οδηγεί σε διαστρεβλωμένη αποτύπωση της πραγματικότητας καθώς δεν επιτυγχάνεται πάντα η σύνδεση της διαδικασίας εξανθρωπισμού και της αντιληπτής από το κοινό εξατομίκευσης του περιστατικού.

Στις περιπτώσεις των φυσικών καταστροφών η αποτύπωση των ανθρώπινων συμπεριφορών αποτελεί εργαλείο για την περισσότερο ελκυστική παράθεση των γεγονότων προς το κοινό. Έτσι οι δημοσιογράφοι και οι ρεπόρτερ που καλύπτουν καταστροφές χρωματίζουν την είδηση χρησιμοποιώντας αποσπάσματα από λεγόμενα διασωθέντων. Τα αποσπάσματα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν (Metz, 1991):

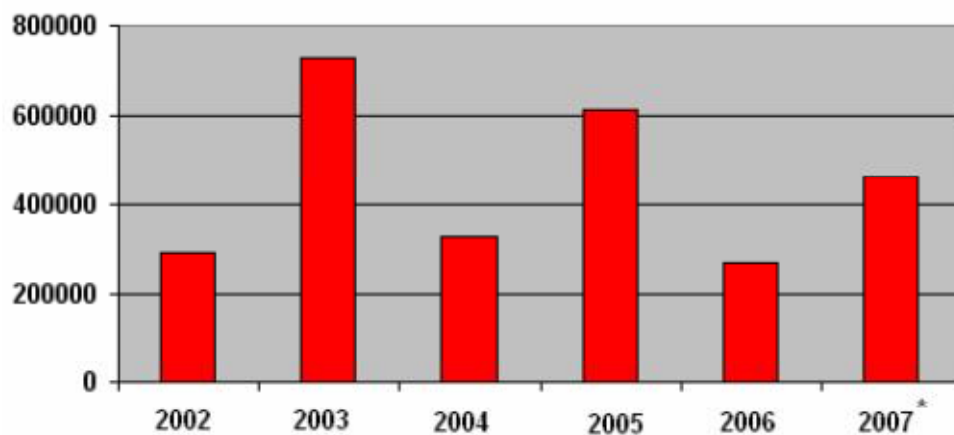
- Αποδράσεις
- Ιστορίες θάρρους ή δειλίας
- Περιγραφές θανάτων και τραυματισμών
- Περιστατικά πανικού

Στον αντίποδα τα Μέσα Ενημέρωσης υποβαθμίζουν γεγονότα ηπίου χαρακτήρα καθώς θεωρούν ότι αυτά δεν λαμβάνουν ιδιαίτερη προσοχή από το κοινό (Rogers & Sood, 1981)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΠΥΡΚΑΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΗΛΕΙΑ

Το καλοκαίρι του 2007 ήταν μία από τις χειρότερες χρονιές για τη Νότια Ευρώπη, σε σχέση με τις δασικές πυρκαγιές. Στην εικόνα 4 παρουσιάζεται διαγραμματικά, ο αριθμός των στρεμμάτων που κάηκαν ετησίως σε πέντε μεσογειακές χώρες (Πορτογαλία, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία και Ελλάδα) από το 2002 έως το 2007. Τα στοιχεία για το 2007 αφορούν τη συνολική έκταση του καταστράφηκε από πυρκαγιές έως τις 31 Αυγούστου.

Εικόνα 4: Αριθμός στρεμμάτων που κάηκαν ετησίως στη Μεσόγειο

Ειδικά για την Ελλάδα, η συνολική έκταση που κάηκε μέχρι την 31 Αυγούστου 2007 ήταν 269.114 στρέμματα με το 11,2% αυτών να αποτελούν περιοχές χαρακτηρισμένες από το πλαίσιο NATURA 2000 (EFFIS). Η μεγαλύτερες δασικές πυρκαγιές στην Ελλάδα για το 2007 σημειώθηκαν στην Πελοπόννησο μεταξύ 24 και 31 Αύγουστου. Σε αυτή την χρονική περίοδο σημειώθηκαν στην περιοχή 137 διαφορετικές πυρκαγιές σύμφωνα με την Ελληνική Πυροσβεστική Υπηρεσία. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι περιοχές που κάηκαν στην Πελοπόννησο αντιστοιχούν στο 65% του συνόλου των καμένων εκτάσεων στην Ελλάδα για το 2007 (Υπουργείο Γεωργίας).

Οι τύποι κάλυψης γης που κάηκαν στην Ελλάδα για το χρονικό διάστημα μέχρι την 31^η τον Αύγουστο του 2007, παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1: Σύνολο καταστραμμένων στρεμμάτων από τις πυρκαγιές στην Πελοπόννησο

	Στρέμματα	Ποσοστό επί των συνολικών καμένων εκτάσεων
Δασικές εκτάσεις	151.355	56,2%
Αγροτικές εκτάσεις	114.649	42,6%
Κατοικήσιμες εκτάσεις	3.110	1,2%
Σύνολο	269.114	100,0%

Εστιάζοντας στην Πελοπόννησο, τα σχετικά διαθέσιμα στοιχεία αναφέρουν ότι σχεδόν το 55% της συνολικής έκτασης που κάηκε αποδίδεται σε δασικές εκτάσεις ειδικά για τις περιοχές της Αρκαδίας, της Ηλείας, της Λακωνίας και της Μεσσηνίας. Το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης των περιοχών της Πελοποννήσου κάηκαν κατά τη διάρκεια του χρονικού διαστήματος 24-31 Αυγούστου. Σύμφωνα με τον πίνακα 2, σχεδόν το 43% της συνολικής έκτασης των εδαφών που κάηκαν στην Πελοπόννησο βρίσκεται στο νομό Ηλείας.

Πίνακας 2: Σύνολο καταστραμμένων στρεμμάτων από τις πυρκαγιές ανά νομό

	Στρέμματα	Ποσοστό επί των συνολικών καμένων εκτάσεων
Αργολίδα	993,0	0,6%
Αρκαδία	43.117,3	23,9%
Αχαΐα	14.306,0	7,9%
Ηλεία	77.756,0	43,1%
Κορινθία	4037,5	2,2%
Λακωνία	21.496,0	11,9%
Μεσσηνία	18.604,5	10,3%
Σύνολο	180.310,3	100,0%

Στον Πίνακα 3, παρουσιάζεται ο αριθμός των εισακτέων σε ιατρικά κέντρα και τα νοσοκομεία της Πελοποννήσου για το χρονικό διάστημα μεταξύ της 24^{ης} Αυγούστου και 31^{ης} Σεπτεμβρίου 2007 (Υπουργείο Υγείας).

Πίνακας 3: Αριθμός των εισακτέων σε ιατρικά κέντρα και τα νοσοκομεία της Πελοπόννησο

Ημερομηνία	Αναπνευστικά προβλήματα	Οφθαλμικά προβλήματα	Εγκαύματα	Καρδιακά προβλήματα	Προβλήματα στην κύηση	Άλλα προβλήματα	Σύνολο ασθενών	Θάνατοι
24-Αυγ	52	9	14	14	21	5	115	0
25-Αυγ	149	68	28	8	24	8	285	45
26-Αυγ	79	64	15	14	26	1	199	1
27-Αυγ	76	21	14	18	25	5	159	7
28-Αυγ	50	15	8	18	19	5	115	0
29-Αυγ	21	4	6	18	15	6	70	1
30-Αυγ	34	4	6	18	14	5	81	0
31-Αυγ	30	5	5	11	21	8	80	1

Ένας σημαντικός αριθμός των σπιτιών και δημόσιων υποδομών (εγκαταστάσεις εργασίας, εκκλησίες, αποθήκες, στάβλοι) καταστράφηκαν στο σύνολο τους ή εν μέρει κατά τη διάρκεια των πυρκαγιών στην Πελοπόννησο, όπως φαίνεται στον Πίνακα 9 πάνω από 1.000 κατοικίες στην Πελοπόννησο καταστράφηκαν ολοσχερώς και πάνω από 450 μερικώς. Όσον αφορά τις δημόσιες υποδομές καταστράφηκαν σχεδόν 70 με τις 30 από αυτές βρίσκονται στο νομό Ηλείας.

Πίνακας 4: Αριθμός υποδομών που καταστράφηκαν λόγω των πυρκαγιών

	Κατοικίες		Δημόσιες υποδομές		Ιδιωτικές υποδομές		% Ζημιών
	Ολική καταστροφή	Μερική καταστροφή	Ολική καταστροφή	Μερική καταστροφή	Ολική καταστροφή	Μερική καταστροφή	
Αρκαδία	185	110	6	3	157	171	20
Ηλεία	524	238	30	12	498	223	49
Κορινθία	3	0	1	0	14	5	1
Λακωνία	12	36	1	2	108	38	6
Μεσσηνία	95	40	7	3	67	9	7
Αχαΐα	193	52	4	0	132	145	17
Σύνολο	1012	482	49	20	976	601	100

Ο συνολικός αριθμός των καταστροφών δομών στην Πελοπόννησο, συμπεριλαμβανομένων των σπιτιών και των δημόσιων και ιδιωτικών υποδομών έφτασε τον αριθμό των 3.144. Το 49% του συνόλου των ζημιών πραγματοποιήθηκε στην Ηλεία και το 20% στην Αρκαδία. Στην εικόνα 5 παρουσιάζεται ο αριθμός των κατεστραμμένων δομών ανά νομό.

Εικόνα 5: συνολικός αριθμός καταστροφών δομών ανά νομό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΠΥΡΚΑΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΗΛΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ

4.1 Η ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΜΜΕ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΗΛΕΙΑ

Την περίοδο των πυρκαγιών στην Πελοπόννησο τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης βρέθηκαν στο κέντρο των εξελίξεων. Από την αρχή των γεγονότων κάλυψαν το περιστατικό με εκτενή ρεπορτάζ για τα τεκταινόμενα στην περιοχή, παρείχαν πλούσιο φωτογραφικό υλικό, συνεντεύξεις, σχόλια, ζωντανές συνδέσεις και ανταποκρίσεις.

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης επικεντρώθηκαν κατά κύριο λόγο στα εξής:

- Στην σε πραγματικό χρόνο αποτύπωση και ανταπόκριση όσον αφορά την εξέλιξη των γεγονότων και την περιγραφή του μεγέθους της καταστροφής
- Στον αριθμό των νεκρών και των τραυματιών
- Στην αντίδραση της κρατικής μηχανής και τις προσπάθειες περιστολής της πυρκαγιάς και των συνεπειών της
- Στην καταστροφή των αρχαιολογικών χώρων της περιοχής και ιδιαίτερα της Αρχαίας Ολυμπίας
- Στην ταυτότητα και τη σύλληψη των δραστών
- Στην αποκατάσταση των ζημιών και το τι μέλει γενέσθαι την επόμενη περίοδο μετά τις πυρκαγιές καθώς και στις αποζημιώσεις των πληγέντων

4.2 Η ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΑ ΜΕΤΩΠΑ ΤΗΣ ΠΥΡΚΑΓΙΑΣ

Όσον αφορά τις εξελίξεις στα μέτωπα της πυρκαγιάς και το μέγεθος της καταστροφής αρχικά οι εφημερίδες εστίασαν στην προσπάθεια παρουσίασης της κατάστασης που αντιμετώπιζαν οι κάτοικοι της περιοχής της Ηλείας. Το σύνολο των εφημερίδων είχαν σαν κεντρικό θέμα τους το ζήτημα των εν εξελίξει πυρκαγιών. Το γεγονός αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό από τα ενδεικτικά πρωτοσέλιδα των εφημερίδων Έθνος που αποτελεί εφημερίδα πανελλαδικής κυκλοφορίας, της τοπικής εφημερίδας Πρώτη και της αθλητικής εφημερίδας Derby Sports.

ΕΘΝΟΣ
της Κυριακής

124 πυρκαγιές
διέλυσαν τη χώρα

ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ Η ΕΛΛΑΔΑ, ΕΩΣ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΕΝΕΡΓΟΥΣΕ ΕΚΛΟΓΕΣ...

Πένθος και οργή

για την ολοκληρωτική καταστροφή

Σταθροί των 50 ο βεβαιωμένοι νεκροί, δεκάδες κηδείες και οικισμοί καταστροφικά, σε απόλυτη δαύωση ο κρατικός μηχανισμός

Οι κάτοικοι των χωριών που καταστράφηκαν από τις πυρκαγιές, περιμένουν να τους επιστρέψουν τα σπίτια τους. Οι κάτοικοι των χωριών που καταστράφηκαν από τις πυρκαγιές, περιμένουν να τους επιστρέψουν τα σπίτια τους.

Εκλογές στην Ελλάδα...

ΜΕΤΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΕΣ

Σχέδιο αποποίησης ευθυνών οργανώνει η κυβέρνηση

Πρώτη 35

Η ΝΑΞΙΑ ΣΤΙΣ ΦΛΟΓΕΣ

ΟΛΕΘΡΟΣ!

ΑΓΝΩΣΤΟΣ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΠΟΥ ΚΑΗΚΑΝ ΣΕ ΖΑΧΑΡΩ ΚΑΙ ΠΗΝΕΙΑ!

ΣΤΗΝ ΠΟΙΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΤΑΘΕΡΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΒΑΡΒΑΡΟΤΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΘΡΩ ΠΑΡΑΝΟΜΑ

Αναλυτικότερα, κάθε εφημερίδα ανεξαρτήτου χαρακτήρα αναφερόταν καθημερινά και εκτενώς στις εξελίξεις στα διάφορα πύρινα μέτωπα σε ολόκληρο το νομό Ηλείας, προκειμένου να ενημερώσουν αρχικά του κατοίκους της περιοχής για τα τεκταινόμενα και εν συνεχεία το σύνολο του κοινού. Για την αποτύπωση του μεγέθους της καταστροφής οι εφημερίδες παρουσίασαν εκτενή ρεπορτάζ αναφορικά με το κάλος των περιοχών που καταστράφηκαν. Τα ρεπορτάζ αυτά συνοδευόταν από συναισθηματικού τύπου σχόλια χαρακτηρίζοντας τις περιοχές ως «μοναδικής ομορφιάς» επικεντρώνοντας στο δάσος Θίνες στο Βαρθολομιό, στον Καϊάφα στη Ζαχάρω αλλά και στην περιοχή της Στροφυλιάς. Αποτυπώνοντας το μέγεθος της καταστροφής οι εφημερίδες αναφερόταν συχνά στην χωροταξική έκταση των περιοχών που επλήγησαν. Επί παραδείγματι στις 28/8/2007 η εφημερίδα Ριζοσπάστης, έκανε λόγο για «πλήρη καταστροφή που εκτίνεται 14 δήμους», ενώ η εφημερίδα Αυγή αναφέρει ότι «καταστράφηκαν 147 χωριά».

Στο ίδιο μήκος κύματος ήταν και οι αναφορές των δημοσιογραφικών ιστοσελίδων αναφορικά με το μέγεθος της καταστροφής κάνοντας αναφορά στις περιοχές που βρίσκονται σε κίνδυνο. Ενδεικτικά η ιστοσελίδα in.gr αναφέρει για τις πυρκαγιές στην Ηλεία στις 27/8/2007.

ΗΛΕΙΑ: Σε ύφεση το βράδυ της Δευτέρας το μέτωπο ανάμεσα στην Κρέστενα και το χωριό Γρύλλος, το οποίο τελικά σώθηκε. Σε ύφεση και οι πυρκαγιές στα χωριά Φρίζα και Λάλας, τα οποία κάηκαν, κινδυνεύει όμως το Πλουτοχώρι.

Οι φωτιές παραμένουν πάντως στους δήμους Ωλένης, Ζαχάρως, στα ορεινά της Αμαλιάδας, στην κοινότητα Φυσούνη και στην Ανδρίτσεινα, η οποία εκκενώθηκε το μεσημέρι. Οι προσπάθειες επικεντρώνονται τώρα νότια της Ζαχάρως, κοντά στον ποταμό Νέδα.

Συναγερμός σήμανε το μεσημέρι για την εκκένωση χωριών ιδιαίτερα στο νομό Ηλείας. Στην εκκένωση της Ανδρίτσαινας προχώρησαν το μεσημέρι οι Αρχές.

Ένα ελικόπτερο Chinook και ένα Super Puma απογειώθηκαν για απεγκλωβισμό κατοίκων από τη Σκυλούντα και ένα Super Puma απογειώθηκε για απεγκλωβισμό κατοίκων από την Αρπάσια Χαλιάς και στη Φρίζα.

Στην Ηλεία εκκενώθηκαν τη Δευτέρα τουλάχιστον 11 χωριά και συγκεκριμένα Σουράκι, Ροδιά, Ανδρίτσαινα, Λινίσταινα, Πετράλωνα, Αγ.Γεώργιος, Περιβόλα, Δρογώνι, Καστρούγα, Φιγαλεία και Στόμιο.

Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις έως αργά το βράδυ της Κυριακής είχαν αποτεφρωθεί στην Ηλεία πάνω από 400.000 στρέμματα δάσους και καλλιεργειών, ενώ είχαν εκκενωθεί 69 χωριά. Μόνο δύο από τα 18 χωριά του δήμου Ζαχάρωσ είχαν γλιτώσει από την ολοκληρωτική καταστροφή. Όλα τα άλλα έχουν σχεδόν καταστραφεί.

Χρησιμοποιώντας την τεχνική της χωροχρονικής αποτύπωσης των γεγονότων η ιστοσελίδα της εφημερίδας Καθημερινή παρουσιάζει τα γεγονότα ως εξής:

Παρασκευή 24/8

11.00 Πυρκαγιά μαίνεται ανεξέλεγκτη σε Πάρνωνα και Ταΰγετο. Οι φλόγες πλησιάζουν σε κατοικημένες περιοχές.

11.30 Καίγονται τα πρώτα σπίτια και επιχειρήσεις στο Νέο Οίτυλο.

12.30 Η φωτιά φθάνει στην Αρεόπολη. Σπίτια εκκενώνονται. Εκκενώνονται τα χωριά Περιβόλια, Ελαιοχώρι και Αρτεμισία στον Ταΰγετο. Στον Πάρνωνα η φωτιά κάνει στάχτη αγροτικές και δασικές εκτάσεις, ενώ εκκενώνονται τα χωριά Αγριάνοι, Καλλιθέα και Αγιοι Ανάργυροι. Νέο μέτωπο πυρκαγιάς ξεσπά στη Μάνη, κοντά στο χωριό Τσόπακας.

12.43 Εποχικός δασοπυροσβέστης πέφτει νεκρός στην Αρεόπολη. Νέο μέτωπο φωτιάς στην Μεγαλόπολη. Διακοπές ρεύματος σημειώνονται σε αρκετά σημεία της νότιας Πελοποννήσου. Σε εξέλιξη φωτιά και στο Δάρα Αρκαδίας.

13.00 Εκκενώνονται χωριά στην περιοχή της Μεγαλόπολης. Αγνοούνται άτομα στη Αρεόπολη.

13.30 Πυρκαγιά εκδηλώνεται στην περιοχή Ξερόλακκα της Πάτρας.

14.00 Τους 6 φθάνει ο αριθμός των νεκρών στην Αρεόπολη. Τα θύματα μεταφέρονται στο νοσοκομείο της Σπάρτης. Η Εθνική Οδός Καλαμάτας - Σπάρτης παραμένει κλειστή. Σε Ταΰγετο, Δάρα, Μεγαλόπολη και Πάρνωνα η φωτιά καίει με αμείωτη ένταση.

14.50 Πυρκαγιά εκδηλώνεται στο Καλέντζι Κορινθίας, σε εξέλιξη τα μέτωπα σε Πάρνωνα, Ταΰγετο και Μάνη.

15.00 Η φωτιά που ξεκίνησε από το Δάρα Αρκαδίας πέρασε στο νομό Αχαΐας και καίει δάσος με πουρνάρια στην περιοχή.

15.30 Σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης τίθεται Μεσσηνία και Λακωνία. Στην περιοχή πνέουν άνεμοι 9 μποφόρ, η συνδρομή των αεροσκαφών είναι αδύνατη.

17.00 Εκτός ελέγχου είναι η πυρκαγιά στη Ζαχάρω Ηλείας. Εκκενώνονται χωριά, ενώ πάνω από 100 άτομα είναι εγκλωβισμένα στη λίμνη Καϊάφα. Το πύρινο μέτωπο είχε κατακάψει μεγάλη αγροτοδοασική έκταση. Φωτιές μαίνονται και σε άλλες περιοχές του νομού Ηλείας με μεγάλο μέτωπο στην Αμαλιάδα.

18.00 Νέα φωτιά στην κεντρική Μεσσηνία και συγκεκριμένα μεταξύ των χωριών Μεταζάδα και Μουζάκι.

19.00 Σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης τίθεται και ο νομός Ηλείας. Στη Μάκιστο, έξω από τη Ζαχάρω, εντοπίζονται δέκα νεκροί, μεταξύ των οποίων τρεις πυροσβέστες. Σύμφωνα με την Πυροσβεστική, οι άνθρωποι βρήκαν τραγικό θάνατο μέσα στα αυτοκίνητά τους, τη στιγμή που προσπαθούσαν να σωθούν. Πολλοί ακόμα διακομίζονται στο νοσοκομείο του Πύργου. Δεκάδες σπίτια έχουν γίνει στάχτη.

20.30 Περιοδικές περικοπές φορτίου γίνονται σε περιοχές των Νομών Αχαΐας προς Πύργο, της Ηλείας και Μεσσηνίας λόγω των πυρκαγιών, αναφέρεται σε ανακοίνωση της ΔΕΗ.

22.00 Νέες εστίες στη θέση Ξηρόκαμπος της Νεμέας και στη θέση Βολιμοτή στις Αρχαίες Κλεωνές.

22.30 Ανακοινώνεται ο θάνατος ενός ακόμα ατόμου κοντά στο χωριό Σιμόπουλο Ηλείας. Περισσότερα από 50 άτομα έχουν διακομιστεί στα νοσοκομεία.

23.00 Κάτοικοι σε χωριά της Ζαχάρως παραμένουν εγκλωβισμένοι.

Σάββατο 25/8

00.30 Γίνεται γνωστό ότι ο αριθμός των νεκρών από τη θύελλα των πυρκαγιών φθάνουν τους 17. Φόβοι για αύξηση του αριθμού των θυμάτων. Με ασφάλεια απεγκλωβίστηκαν οι ένοικοι και το προσωπικό ξενοδοχείου από τη λίμνη Καϊάφα.

01.00 Εκκενώνονται χωριά στη Μέσα Μάνη.

03.00 Στους 21 οι νεκροί από τις πυρκαγιές στη Ζαχάρω και την Αρεόπολη. Δεκάδες οι αγνοούμενοι.

07.00 Ο κατάλογος των θυμάτων συνεχώς ανεβαίνει. Ο απολογισμός κάνει λόγο για 37 νεκρούς στην Πελοπόννησο.

08.00 Ανακοινώνεται ο θάνατος 11 ατόμων στην Αρτέμιδα.

10.00 Η φωτιά κινείται με ιλιγγιώδη ταχύτητα στην Ανδρίτσεινα.

11.00 Ο τελευταίος απολογισμός κάνει λόγο για 41 νεκρούς.

Η ιστοσελίδα ενημερώνει με τον τρόπο αυτό για την κίνηση της πυρκαγιάς αλλά και το είδος της έντασης της. Παρατηρείται ότι στις περιπτώσεις όπου επιχειρείται προσπάθεια εκκένωσης περιοχών η ενημέρωση είναι περισσότερο λεπτομερής σε σχέση με τις περιπτώσεις ανακοίνωσης αριθμού νεκρών ή τραυματιών. Η ιστοσελίδα χρησιμοποιεί έμμεσες αναφορές για την παράθεση στοιχείων σχετικών με τον αριθμό των νεκρών στην προσπάθεια αποφυγής ευθηνών για την παρουσίαση λανθασμένων ή ψευδών ειδήσεων.

Όσον αφορά τους τηλεοπτικούς σταθμούς το σύνολο αυτών βρέθηκαν στο σημείο των πυρκαγιών από την πρώτη στιγμή. Οι απεσταλμένοι των καναλιών βρισκόταν σε συνεχή κίνηση ενημερώνοντας για την ένταση της πυρκαγιάς. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην προσπάθεια αποτύπωσης του μεγέθους της επικινδυνότητας της κατάστασης ο παρουσιαστής του δελτίου ειδήσεων του σταθμού ANTENNA ενημέρωσε ότι «η φωτιά καταπίνει ότι υπάρχει». Παράλληλα, οι απεσταλμένοι ενημέρωναν συνεχώς για την κίνηση του κυρίου μετώπου της πυρκαγιάς. Παρακάτω παρουσιάζονται στιγμιότυπα κεντρικών τηλεοπτικών σταθμών πανελλαδικής εμβέλειας ενδεικτικά.

Όπως παρατηρείται παραπάνω οι τηλεοπτικοί σταθμοί έδωσαν στη διάθεση του κοινού τηλέφωνα επικοινωνίας τονίζοντας την ανάγκη για την παροχή και λήψη άμεσων πληροφοριών που σχετίζονται με τη διάσωση ενδεχόμενων θυμάτων, την έγκαιρη ενημέρωση του κοινού και την συνεχή προβολή των εξελίξεων. Σε αυτή την περίπτωση τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναλαμβάνουν δραστηριότητες παρακίνησης του τοπικού πληθυσμού για συμμετοχή στις διαδικασίες διάσωσης των θυμάτων και αλληλεγγύης προς αυτά.

4.3 ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΩΝ

Βάσει των δημοσιευμάτων των εφημερίδων παρουσιαζόταν αναλυτικά καθόλη την περίοδο ο ακριβής αριθμός των θυμάτων και των τραυματιών με τη βοήθεια της ενημέρωσης που λάμβαναν από τις αρμόδιες αρχές, τα νοσοκομεία και τα Κέντρα Υγείας. Οι εφημερίδες έκαναν οδοιπορικό στα ήδη καμένα χωριά της Ηλείας, ενώ παράλληλα αναφερόταν στην αποκατάσταση των τραυματιών και στις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν τα νοσοκομεία για να ανταποκριθούν σε όλη αυτή την κατάσταση. Στα αρνητικά ήταν το γεγονός ότι οι εφημερίδες περιείχαν πλήθος ρεπορτάζ και άρθρων που αφορούσαν στους νεκρούς, τις κηδείες τους και στον πόνο των συγγενικών τους προσώπων, με λεπτομέρειες που δεν έχουν τίποτα να προσφέρουν στον αναγνώστη. Ο χειρισμός αυτών των θεμάτων υπερέβαινε τους κανόνες δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Παρακάτω παρατίθενται ενδεικτικά τα πρωτοσέλιδα τριών εφημερίδων που αναφέρονται στο σύνολο των νεκρών ή σε περιστατικά όπου διασώστες έχασαν τη ζωή τους.

Οι ιστοσελίδες παρουσίαζαν αναλυτική εικόνα του αριθμού των νεκρών, ενώ παράλληλα προχωρούσαν σε χωροταξική τοποθέτηση των θυμάτων. Χαρακτηριστικό είναι το δημοσίευμα της ιστοσελίδας in.gr στις 25/8/2007:

Οι αριθμός των νεκρών στην Πελοπόννησο τα ξημερώματα της Κυριακής ανέρχεται στους 51

Συγκεκριμένα, 12 νεκροί προέρχονται από τη Μάκιστο -εκ των οποίων τέσσερα παιδιά, 13 στη Ζαχάρω από την Αρτέμιδα, από 2 σε Σμέρνα, Ξηροχώρι, Βρεστό, Λογγό, από έναν στο Χρυσόχωρι, τη Σκλήβα. Τέσσερις νεκροί εντοπίστηκαν επίσης στην Αμαλιάδα και άλλοι τόσοι στο Λεοντάρι Αρκαδίας. Ένας νεκρός υπάρχει στη Μεγαλόπολη.

Έξι άνθρωποι εντοπίστηκαν νεκροί στην Αρεόπολη την Παρασκευή. Ένας άνθρωπος σκοτώθηκε στον Άγιο Ιωάννη Αλιβερίου στην Ευβοία, όπου μαίνεται μεγάλη πυρκαγιά. Δεκάδες άτομα νοσηλεύονται επίσης σε νοσοκομεία της Ηλείας και της Αχαΐας με εγκαύματα.

Αγκαλιά με τα τέσσερα παιδιά της, ηλικίας τεσσάρων έως 10 ετών, βρέθηκε το πρωί του Σαββάτου μία γυναίκα σε ύψωμα 5 χλμ. από το χωριό Μάκιστος.

Η γυναίκα και τα τέσσερα παιδιά προσπάθησαν να διαφύγουν από τις φλόγες, αλλά η φωτιά τους πρόλαβε. Λίγα μέτρα πιο μακριά βρέθηκαν άλλες τέσσερις σοροί, ενώ στην ίδια περιοχή έξι κάτοικοι κάηκαν ζωντανοί όταν εγκλωβίστηκαν στα αυτοκίνητά τους στο δρόμο που οδηγούσε στο χωριό.

Νεκροί βρέθηκαν και τρεις πυροσβέστες λίγα μέτρα πιο πέρα. Σύμφωνα με πληροφορίες ένα όχημα συγκρούστηκε με το πυροσβεστικό όχημα, με αποτέλεσμα να σταματήσει η κυκλοφορία, οι οδηγοί να εγκλωβιστούν και να βρουν τραγικό θάνατο.

Παρατηρείται ότι δεν γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στους τραυματίες καθώς ο αριθμός των νεκρών είναι εξαιρετικά υψηλός. Η επικινδυνότητα της κατάστασης ήταν τόσο υψηλή όπου στις πληγείσες περιοχές η εμφάνιση τραυματισμών των κατοίκων ήταν κάτι σύνηθες. Υπό αυτό τον τρόπο παρατηρείται υποβιβασμός πλήθους σημαντικών ειδήσεων που αφορούν τραυματισμούς και καταστροφές εξοπλισμού και υποδομών.

Σε άλλη περίπτωση, παρουσιάζεται αναλυτική αναφορά σε περιστατικό θανάτων. Σε αυτό δεν αναφέρεται πηγή, με τον ανταποκριτή να ισχυρίζεται ότι αναπαράγει την είδηση βάση μαρτυριών:

Η τραγική μάνα έβλεπε -καθώς η ίδια καιγόταν- τα αγγελούδια της να παλεύουν με τις φλόγες, σε έναν άνισο αγώνα. Η ίδια δεν μπορούσε να κάνει τίποτα. Το σώμα της ήταν παραδομένο στις φλόγες. Η 15χρονη Αγγελική, η δεκάχρονη Μαρία, η μικρότερη κόρη Αναστασία και ο πεντάχρονος Κωνσταντίνος είχαν παραδοθεί κι αυτοί στις φλόγες. Οι ψυχούλες τους σκόρπισαν στον ουρανό μέσα σε ένα μαύρο σύννεφο καπνού. Στο θάνατο τους συντρόφευε και η γιαγιά τους, που την κατάπιε κι εκείνη η φωτιά.

Οι τηλεοπτικοί σταθμοί αναμετέδιδαν τις προσπάθειες διάσωσης των ανθρώπων υπό κίνδυνο. Οι πληροφορίες όσον αφορά τους νεκρούς και τραυματίες αρχικά μεταφερόταν με επιφύλαξη ενώ εν συνεχεία επιβεβαιωνόταν ή όχι από τους απεσταλμένους των σταθμών έπειτα από επιτόπια έρευνα αλλά και από επικοινωνία με τις αρχές. Ο σαφής αριθμός των νεκρών και τραυματιών επιβεβαιωνόταν τις βραδινές ώρες έπειτα από τα επίσημα ανακοινωθέντα των αστυνομικών και πυροσβεστικών αρχών. Επίσης υπήρχε αναλυτική αναφορά για την ηλικία και το φύλο των θανόντων αλλά και της συνθήκες του θανάτου.

4.4 ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ

Αναφορικά με την κινητοποίηση του κρατικού μηχανισμού και μέσω των ειδήσεων για αυτή, παρεχόταν η δυνατότητα στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης να προβάλουν την ιδεολογική τους τοποθέτηση. Έτσι παρατηρώντας τα εξώφυλλα της Ελευθεροτυπίας η οποία ήταν εφημερίδα αντιπολιτευόμενη στην κυβέρνηση αλλά και της Απογευματινής που συμπολιτευόταν της κυβερνήσεως παρατηρούνται αντίθετοι τύποι πρωτοσέλιδων. Αρχικά, η Ελευθεροτυπία προχωρά σε ευθεία επίθεση στην κυβέρνηση υποστηρίζοντας ότι δε διαχειρίζεται σωστά τις δυνάμεις του κρατικού μηχανισμού σημειώνοντας μάλιστα απουσία του κράτους. Από την άλλη πλευρά η Απογευματινή προσπαθεί να υπερασπίσει τις ευθύνες των κρατικών αρχών με πλάγιο τρόπο μιλώντας για εθνικό σχέδιο κατά της πατρίδας και παρουσιάζοντας εν συνεχεία εμψυχωτικό μήνυμα του πρωθυπουργού.

ιδιαίτερα στους πολιτικούς ενώ ήταν συγκαταβατικοί με τους πυροσβέστες και το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό αναγνωρίζοντας τις προσπάθειες τους. Παράλληλα, σε συνεντεύξεις κατοίκων προβάλλονταν αποσπασματικά φράσεις σε ύφος απόγνωσης όπως «το κράτος έχει παραλύσει», «είμαστε ανήμποροι στο έλεος του πυρός», «παλεύουμε με ότι μέσα έχουμε, το τελευταίο ελικόπτερο που έκανε ρύψεις νερού ήταν πριν 6 ώρες»

4.5 Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ

Μια σειρά από τίτλους εφημερίδων αναφερόταν στην καταστροφή της Αρχαίας Ολυμπίας. Οι εφημερίδες, όπως άλλωστε και το σύνολο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στάθηκαν εξαιρετικά επικριτικά στη δήλωση του Υπουργού Πολιτισμού κ. Βουλγαράκη για «ύπαρξη φωτιάς μόνο σε κάποια δέντρα της περιοχής». Η Ελευθεροτυπία άσκησε οξύτατη κριτική αναφέροντας: «Κάηκε ο χώρος που σεβάστηκαν ακόμη και οι κατακτητές» και ενώ σε άλλο άρθρο το Έθνος προβάλλει τον εξής τίτλο: «Στάχτη το σύμβολο του πολιτισμού μας – Η Αρχαία Ολυμπία κάηκε από την κρατική μηχανή». Παρακάτω παρατίθενται μερικά ενδεικτικά πρωτοσέλιδα με ευθεία απόδοση ευθυνών προς την κυβέρνηση για την καταστροφή της αρχαίας Ολυμπίας.

Την ώρα που οι φλόγες πλησίαζαν τον αρχαιολογικό χώρο, οι αρμόδιοι του υπουργείου παρενδρίσκονταν σε εκδηλώσεις ή έλειπαν με άδειες. Μόνη της, η έφορος Ολυμπίας με τους εργαζόμενους αντιμετώπισαν τη φωτιά. Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή: «Δεν εισακούστηκε από την Πυροσβεστική καμία από τις εκκλήσεις για βοήθεια»

Η αρχαία Ολυμπία καιγόταν και το υπουργείο Πολιτισμού κοιμόταν ύπνο βαθύ: έκανε εγκαίνια και διακοπές. Και, ενώ οι εγκαταστάσεις της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας καίγονταν, η πυροσβεστική κοιμόταν επίσης τον ύπνο του δικαίου. Έτσι θρηνούμε σήμερα τις καταστροφές στο Κρόνιο, στο φυσικό περιβάλλον της Ακαδημίας, στα πρανή του σταδίου και στον χώρο όπου βρίσκεται το μνημείο του Πιερ ντε Κουμπερτέν.

Ενώ οι νομοί Ηλείας, Μεσσηνίας και Λακωνίας, με δύο παγκόσμια μνημεία (την αρχαία Ολυμπία και τον Επικούριο Απόλλωνα) και με δεκάδες διάσπαρτους αρχαιολογικούς χώρους, καίγονταν από την Παρασκευή, το υπουργείο Πολιτισμού εκείνη τη μέρα εγκαίνιαζε τον αρχαιολογικό χώρο της Προέρνας, στη Φθιώτιδα ή έλειπε σε διακοπές.

Δεν πήγε κανείς

Έτσι, στη σύσκεψη που έγινε στη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, το απόγευμα της Παρασκευής, δεν πήγε αρχαιολόγος ή μηχανικός, κάποιος δηλαδή που να γνωρίζει από μνημεία. Εστάλη ο μόνος διαθέσιμος, ο γενικός διευθυντής διοικητικού, κ. Διονυσόπουλος. Πέρα από μια έκθεση που συνέταξε, δεν μπορούσε να κάνει κάτι για τη σωτηρία των αρχαίων.

Τέλος, οι τηλεοπτικοί σταθμοί παρουσίασαν εκτενή ρεπορτάζ σχετικά με την καταστροφή της αρχαίας Ολυμπίας και τις ενέργειες και τις ευθύνες του Υπουργείου Πολιτισμού όσο αφορά την πίεση που αυτό άσκησε για την άμεση πρόληψη της καταστροφής του αρχαιολογικού χώρου. Πιο συγκεκριμένα ο τηλεοπτικός σταθμός Alter παρουσίασε την οργισμένη αντίδραση των πολιτών κατά των πολιτικών για την καταστροφή της Αρχαίας Ολυμπίας, ενώ αντίθετα ο τηλεοπτικός σταθμός Antenna κράτησε περισσότερο ουδέτερη στάση.

4.6 ΤΑ ΡΕΠΟΡΤΑΖ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ

Όσον αφορά τη σύλληψη των δραστών τα Μέσα Μαζικής δεν παρείχαν σαφείς και εκτενείς πληροφορίες στο κοινό δεδομένου ότι στην πρώτη γραμμή των προτεραιοτήτων τους ήταν η πληροφόρηση σχετικά με την πορεία των πυρκαγιών, την καταμέτρηση των θυμάτων και τραυματιών και την εξέλιξη της καταπολέμησης των πύρινων μετώπων. Ως εκ τούτου οι πληροφορίες που παρεχόταν ήταν συγκεχυμένες, γενικόλογες και μη επιβεβαιωμένες.

Οι συγκεκριμένες πληροφορίες επιβεβαιώθηκαν και τηλεοπτικά. Μάλιστα «υποτιθέμενος» δράστης επικοινωνήσε με τον τοπικό τηλεοπτικό σταθμό Best Καλαμάτας ισχυριζόμενος ότι εκτελούσε εντολές πολιτικών. Η είδηση αναπαράχθηκε από εκπομπή του τηλεοπτικού σταθμού Alter, όμως η συγκεκριμένη πληροφορία δεν κρίθηκε ασφαλής και έγκυρη από τις αρχές

4.7 Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΟΖΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, εξ αρχής, εστίασαν στην παρουσίαση των παροχών του Κράτους, ιδιωτών, άλλων φορέων αλλά και απλών ανθρώπων. Παράλληλα, παρουσίασαν και

τα μέτρα που εξήγγελλαν τα πολιτικά πρόσωπα για την αποκατάσταση των υλικών ζημιών μέσω αποζημιώσεων. Σε κάποιες περιπτώσεις τα μέτρα χαρακτηρίστηκαν «ικανοποιητικά», «βοηθητικά», «επαρκή», κ.ο.κ.. Τυπικοί τίτλοι σε εφημερίδες, ιστοσελίδες και δελτία ειδήσεων ήταν οι «Τα μέτρα για τους πυροπαθείς – Τι ανακοίνωσαν οι συναρμόδιοι υπουργοί», «Κύμα ανθρωπιάς για τους πυρόπληκτους», «Παραλαβή χρημάτων από τις Τράπεζες», ενώ παράλληλα παρουσιαζόταν και ελλείψεις και διαστρεβλώσεις. Επί παραδείγματι «Ασάφειες στα επιδόματα των πυρόπληκτων», «Μπάχαλο με τις αιτήσεις αποζημιώσεων» και «Μετά την καταστροφή, ο εξευτελισμός». Δεν ήταν λίγες βέβαια οι φορές που παρουσιαζόταν με λεπτομέρειες το είδος και η προέλευση των παροχών.

4.8 Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Εννέα χρόνια μετά τις φονικές πυρκαγιές του 2007 και κανείς δε μπορεί να ξεχάσει τα όσα συνέβησαν μα κυρίως τους ανθρώπους που χάθηκαν στις φλόγες. Παρόλα αυτά η εικόνα των πυρόπληκτων περιοχών έχει αλλάξει. Τα σπίτια ξαναχτίστηκαν, οι λόφοι πρασίνισαν και οι περισσότεροι συνέχισαν και πάλι τη ζωή τους, ή έκαναν μια καινούρια αρχή. Ωστόσο οι μνήμες είναι τόσο ζωντανές και χαραγμένες στο μυαλό όλων που δεν είναι εύκολο να «ξεθωριάσουν».

Παρά το πέρας του χρόνου ο απολογισμός των πυρκαγιών σήμερα είναι αρνητικός. Οι χρηματικές αποζημιώσεις που δόθηκαν, συνέβαλαν στην αποκατάσταση μεγάλου μέρους ζημιών, όμως δεν επαρκούσαν για να αναστραφεί η οικονομική κατάρρευση και η διάλυση του κοινωνικού ιστού. Άλλωστε, δεν υπήρξε ποτέ συνολικό σχέδιο για την ανασυγκρότηση της περιοχής. Τα τελευταία χρόνια δε, με τη δικαιολογία της οικονομικής κρίσης, η πολιτεία έχει αφαιρέσει από τα χέρια των αιρετών χρήματα και εφόδια για την πολιτική προστασία.

Οι πυρκαγιές της Ηλείας, οι ανθρώπινες ζωές που χάθηκαν, τα σπίτια και οι περιουσίες των ανθρώπων που έγιναν στάχτη και συνολικά η δοκιμασία των κατοίκων, προκάλεσε παγκόσμια θλίψη και συγκίνηση. Τότε δημιουργήθηκε ένα μεγάλο κύμα αλληλεγγύης, από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Ισχυρές οικογένειες, επιχειρηματίες, σύλλογοι και ιδιώτες, ήρθαν να καλύψουν το κενό του κράτους και την έλλειψη υποδομών κοινωνικών υπηρεσιών.

Οι πυρκαγιές έπληξαν καίρια τις όποιες δυνατότητες αναπτυξιακής προοπτικής μέσα από τη γεωργία και τον τουρισμό, όμως το βαρύτερο πλήγμα σε όσους επέλεξαν να μείνουν μόνιμα εκεί επέφεραν τα μέτρα λιτότητας της τελευταίας πενταετίας.

Τον Νοέμβριο του 2014, ένοχοι κρίθηκαν από το Τριμελές Εφετείο Πατρών οι τέσσερις από τους πέντε κατηγορούμενους για τις φονικές πυρκαγιές στην Ηλεία, τον Αύγουστο του 2007. Πρόκειται για το πρώην (τότε Νομάρχη) Αντιπεριφερειάρχη Ηλείας, Χαράλαμπο Καφύρα, τον (τότε) Δήμαρχο Ζαχάρω, Πανταζή Χρονόπουλο, τον πρώην πυροφύλακα Μίνθης, Παναγιώτη Τσούρα, καθώς και την 84χρονη Σοφία Νικολοπούλου για πρόκληση εμπρησμού. Αθώος κρίθηκε ο τότε προϊστάμενος του Πυροσβεστικού Κλιμακίου Κρεστένων, Νίκος Μιχαλόπουλος. Η πρόταση του εισαγγελέα ήταν αθωωτική για τα αδικήματα που κατηγορείται.

Η αρχική ποινή που επέβαλε η έδρα ήταν 77 χρόνια για τον καθένα από τους καταδικασθέντες, η οποία συγχωνεύτηκε στα 40 έτη. Ωστόσο, επειδή το αδίκημα είναι πλημμεληματικό, επιβλήθηκε η ανώτατη εκτιτέα ποινή των 10 ετών για κάθε κατηγορούμενο, τα οποία και είναι εξαγοράσιμα. Το κόστος εξαγοράς ανέρχεται σε 5 ευρώ την ημέρα και καλούνται να καταβάλουν συνολικά 40.000 ευρώ. Το δικαστήριο έκανε δεκτό το αίτημα της υπεράσπισης να καταβληθεί το ποσό, ενώ για τη Σοφία Νικολοπούλου που αδυνατεί να το καταβάλει διατάχθηκε η κατ' οίκον κράτησή της για όσο χρόνο προβλέπει ο νόμος επί της εκτιτέας ποινής.

Στις καταστροφικές πυρκαγιές της Ηλείας του 2007, από τη συνολική έκταση των 2.617.800,00 στρεμμάτων του Νομού Ηλείας κάηκαν 700.944,41 στρέμματα (ποσοστό 26,78 %). Για την αποκατάσταση των καταστροφών αναλήφθηκαν άμεσες δράσεις από την πολιτεία οι οποίες ήταν:

- Κήρυξη των καμένων δασών και δασικών εκτάσεων ως αναδασωτέες
- Απαγόρευση της βοσκής από τα πρόβατα και τις αίγες
- Απαγόρευση του κυνηγιού
- Σύνταξη μελετών αντιπλημμυρικών και αντιδιαβρωτικών έργων
- Σύνταξη πινάκων υλοτομίας
- Αποκατάσταση του αρχαιολογικού και ευρύτερου τοπίου της Αρχαίας Ολυμπίας
- Κατασκευή αντιπλημμυρικών και αντιδιαβρωτικών έργων, δασαρχείων Πύργου, Ολυμπίας και Αμαλιάδας
- Πρόσληψη εποχιακού προσωπικού Δασαρχεία Πύργου, Ολυμπίας και Αμαλιάδας
- Αναδασώσεις βόρειας εισόδου Δημοτικής Ενότητας Αρχαίας Ολυμπίας, Δασαρχείο Πύργου
- Συντήρηση - βελτίωση αντιπυρικού οδικού δικτύου δασαρχείων Πύργου, Ολυμπίας και Αμαλιάδας
- Αναδασώσεις διπλοκαμένων εκτάσεων Δήμου Αρχαίας Ολυμπίας, Δασαρχείο Πύργου
- Βελτίωση δασικού δρόμου Γ' κατηγορίας Κλαδέο - Κρυονέρι Δήμου Αρχαίας Ολυμπίας, Δασαρχείο Πύργου
- Βελτίωση δασικού δρόμου Γ' κατηγορίας - αντιπυρικής ζώνης στο δάσος θινών Βαρθολομιού, Δασαρχείο Αμαλιάδας
- Καθαρισμός θινών Αμαλιάδας, Δασαρχείο Αμαλιάδας
- Διάνοιξη τριών αντιπυρικών λωρίδων - δρόμων στο δασικό σύμπλεγμα Λαπίθα, Δασαρχείο Ολυμπίας
- Αποκατάσταση βατότητας του δασικού δρόμου Βρίνας - Σμέρνας, Δασαρχείο Ολυμπίας

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα διπλωματική εργασία επικεντρώθηκε στο ρόλο, τη σημασία και τελικά τις ενέργειες των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης σε περιόδους καταστροφών και πιο συγκεκριμένα της περιόδου των πυρκαγιών του Αυγούστου του 2007 στην Ηλεία. Οι ενέργειες των εφημερίδων, τηλεοπτικών σταθμών και διαδικτυακών μέσων συμπεριέλαβαν προειδοποιήσεις για τους κινδύνους που προέκυπταν από τις πυρκαγιές, ενημέρωση για την καταπολέμηση τους, τον αριθμό των τραυματιών και νεκρών και προληπτικά ανακοινωθέντα καθώς και προσπάθεια διόρθωσης φημών. Σε δεύτερο επίπεδο τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης εστίασαν στα αίτια της πυρκαγιάς, στην απόδοση ευθυνών, στη κριτική προσέγγιση των ενεργειών του κρατικού μηχανισμού και στο πρόγραμμα αποκατάστασης των συνεπειών της καταστροφής.

Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας γύρω από το χειρισμό των μαζικών φυσικών καταστροφών αποδεικνύει ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης λειτουργούν διαφορετικά σε περιόδους κρίσεων αφιερώνοντας εξαιρετικά μεγάλο μέρος της ειδησεογραφίας που προσφέρουν στο συγκεκριμένο γεγονός, διακόπτοντας την καθιερωμένη ροή των ειδήσεων. Ο συγκεκριμένος μηχανισμός οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης βρίσκονται σε θέση ευθύνης κατά τη διάρκεια κρίσεων ή καταστροφών καθώς μπορούν να διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο πριν, κατά τη διάρκεια και μετά από τέτοια περιστατικά. Ως εκ τούτου τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι απαραίτητα για την αποτελεσματική προειδοποίηση και ενημέρωση του κοινού αλλά και την προβολή του απόηχου της καταστροφής.

Παρόλα αυτά οι ειδήσεις που προβάλλονται σε τέτοιου είδους περιστατικά καταστροφών από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης πρέπει να παρακολουθούνται και να αντιμετωπίζονται με προσοχή, διότι οι αναφορές τους σε μεγάλο αριθμό περιπτώσεων και ιδιαίτερα στην αρχή των γεγονότων δεν στηρίζονται σε επιβεβαιωμένες και διασταυρωμένες πληροφορίες αλλά σε μικρής έκτασης επιτόπια έρευνα και προσωπικές μαρτυρίες τρίτων. Η μη τήρηση από τους δημοσιογράφους των κανόνων απόδοσης της είδησης μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία μυθοπλασιών αλλά και τον κίνδυνο της υγείας του πληθυσμού.

Στην περίπτωση των πυρκαγιών στην Ηλεία τα έντυπα μέσα ενημέρωσης ήταν ιδιαίτερα επικριτικά όσο αφορά στην αντίδραση και δράση του κρατικού μηχανισμού. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι η αντιμετώπιση του περιστατικού σε αυτή τη βάση εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από την ιδεολογική τους τοποθέτηση καθώς μέρος αυτών θεώρησε την ευκαιρία που δόθηκε καλή ώστε να αντιπολιτευτεί στην κυβέρνηση. Επιπλέον, σύντομα τα έντυπα μέσα εστίασαν στην απόδοση ευθυνών με έντονο και επικριτικό ύφος. Η συγκεκριμένη αντιμετώπιση του θέματος ήταν επιλογή του μεγαλύτερου μέρους των εφημερίδων όλων των τύπων. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι τα έντυπα μέσα τα οποία τασσόταν ιδεολογικά στο πλευρό των κρατικών φορέων και των κυβερνητικών αρχών έδιναν εντονότερα μηνύματα ενότητας και ομοψυχίας προσπαθώντας να αποτρέψουν την αποσυσπείρωση του κοινού από τον πολιτικό κύκλο της κυβέρνησης.

Τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης κατά κύριο λόγο εστίασαν στην παροχή πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο σχετικά με την κατάσταση που επικρατούσε στα μέτωπα των πυρκαγιών χωρίς να προβαίνουν σε μεγάλο βαθμό σε κρίσεις. Δεδομένου ότι δεν βρισκόταν στο σημείο της καταστροφής με ανταποκριτές ουσιαστικά αναπαρήγαγαν την ενημέρωση που παρείχαν

οι τηλεοπτικοί σταθμοί αλλά και τα ανακοινωθέντα των αρμοδίων κρατικών φορέων. Συνήθως, τα ηλεκτρονικά μέσα ενημερώσεις παρουσίαζαν ιδιαίτερα σκληρές εικόνες καταστροφών καθώς με τη συγκεκριμένη τακτική προσπαθούσαν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον του κοινού.

Η ενημέρωση που παρείχαν οι τηλεοπτικοί σταθμοί ήταν πολύπλευρη και κάλυπτε ολόκληρο το φάσμα των γεγονότων. Το σύνολο τους βρέθηκε με απεσταλμένους στο σημείο που συνέβαιναν τα γεγονότα. Οι τηλεοπτικοί σταθμοί, τόσο οι τοπικοί όσο και οι εθνικής εμβέλειας, διέκοψαν την κανονική ροή του προγράμματος τους και εκίνησαν μαραθώνιες μεταδόσεις. Σε αυτές υπήρχαν εκτενή ρεπορτάζ για την πορεία των πύρινων μετώπων, τον αριθμό των νεκρών και τραυματιών, τις ενέργειες του κρατικού μηχανισμού και το μέγεθος της καταστροφής. Επίσης ενημέρωναν το τοπικό κοινό ώστε να αποφύγει ενέργειες που θα ήταν επικίνδυνες για την υγεία του, ενώ απεύθυναν και μετέφεραν εκλύσεις προς εθελοντικές οργανώσεις και ιδιώτες. Σε αρκετές περιπτώσεις η περιγραφή των γεγονότων είχε δραματικό τόνο ενώ ιδιαίτερα έντονη ήταν η επίθεση των δημοσιογράφων προς την κεντρική εξουσία, ενώ αντίθετα, οι προσπάθειες των πυροσβεστών, αστυνομίας, γιατρών και πολιτών εξαίρονταν.

Τα διδάγματα σχετικά με την κάλυψη των πυρκαγιών στην περιοχή της Πελοποννήσου το 2007 είναι πολλαπλά. Ουσιαστικά, μέσω του συγκεκριμένου περιστατικού κρίθηκε η εγκυρότητα των ειδήσεων που μεταφέρθηκε από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να ισχυρισθεί ότι αυτά ανταπεξήλθαν σημαντικά στην κάλυψη των ειδήσεων τηρώντας τους βασικούς κανόνες δημοσιογραφικής δεοντολογίας χωρίς όμως αρκετές φορές να εκλείπουν οι υπερβολές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bell, A. (1991). *The language of news media* (pp. 84-85). Oxford: Blackwell.
- Bird, S. E., & Dardenne, R. W. (2009). Rethinking news and myth as storytelling. *The handbook of journalism studies*, 205.
- Bolinger, D. (2014). *Language-the loaded weapon: the use and abuse of language today*. Routledge.
- Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge University Press.
- Caldas-Coulthard, C. R. (1994). On reporting reporting: the representation of speech in factual and factional narratives. *Advances in written text analysis*, 295-308.
- Chilton, P., & Schäffner, C. (Eds.). (2002). *Politics as text and talk: analytic approaches to political discourse* (Vol. 4). John Benjamins Publishing.
- Cohen, J., & Solomon, N. (1995). *Through the media looking glass: Decoding bias and blather in the news*. Common Courage Pr.
- Crystal, D., & Davy, D. (1969). *Investigating English style: David Crystal,... Derek Davy*. London, Indiana University Press.
- Dijk, T. A. V. (1988). News analysis. *Case Studies of International and National News in the Press. Hillsdale (NJ): Lawrence Elbaum Associates*.
- Fairclough, N. (1995). Media discourse.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Psychology Press.
- Fitch, W. T., Hauser, M. D., & Chomsky, N. (2005). The evolution of the language faculty: clarifications and implications. *Cognition*, 97(2), 179-210.
- Fowler, R. (1987). *A dictionary of modern critical terms*. Psychology Press.
- Genette, G. (1988). Narrative discourse revisited (JE Lewin, trans.). *Ithaca: Cornell*.
- Halliday, M. A. K. (1978). *Language as social semiotic* (p. 136). Arnold: London.
- Herman, L., & Vervaeck, B. (2005). Postclassical narratology. *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*, 450-451.
- Hodge, R. I. V., & Kress, G. R. (1993). *Language as ideology*. Routledge.
- Jukanen, L. (1995). Features of Discourse in Foreign News.

- Lassila-Merisalo, M. (2014). Story First—Publishing Narrative Long-Form Journalism in Digital Environments. *Journal of Magazine & New Media Research*, 15(2), 1-15.
- Leijon, A., Eriksson-Mangold, M., & Bech-Karlsen, A. (1984). Preferred hearing aid gain and bass-cut in relation to prescriptive fitting. *Scandinavian audiology*, 13(3), 157-161.
- Merrill, F. E. (1965). *Society and culture: An introduction to sociology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Moeller, S. D. (2004). Media coverage of weapons of mass destruction.
- Page, B. I. (1996). The mass media as political actors. *PS: political science & politics*, 29(01), 20-24.
- Pape, S., & Featherstone, S. (2005). *Newspaper journalism: a practical introduction*. Sage.
- Propp, V. (1928). Fairy-Tale Transformations. *Narrative Dynamics: Essays on Time, Plot, Closure, and Frames*, 73-93.
- Rimmon-Kenan, S. (2006). Concepts of narrative.
- Tuchman, G. (1972). Objectivity as strategic ritual: An examination of newsmen's notions of objectivity. *American Journal of sociology*, 660-679.
- Tuchman, G. (1978). Making news: A study in the construction of reality.
- Van Dijk, T. A. (1977). Semantic macro-structures and knowledge frames in discourse comprehension. *Cognitive processes in comprehension*, 3-32.
- Van Dijk, T. A. (1987). *Communicating racism: Ethnic prejudice in thought and talk*. Sage Publications, Inc.
- Van Leeuwen, T. (1996). The representation of social actors. *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis*, 1, 32-70.
- Werlich, E. (1976). *A text grammar of English*. Quelle & Meyer.
- Wodak, R., & Meyer, M. (Eds.). (2015). *Methods of critical discourse studies*. Sage.